

YTTERLIGARE BETÄNKANDE

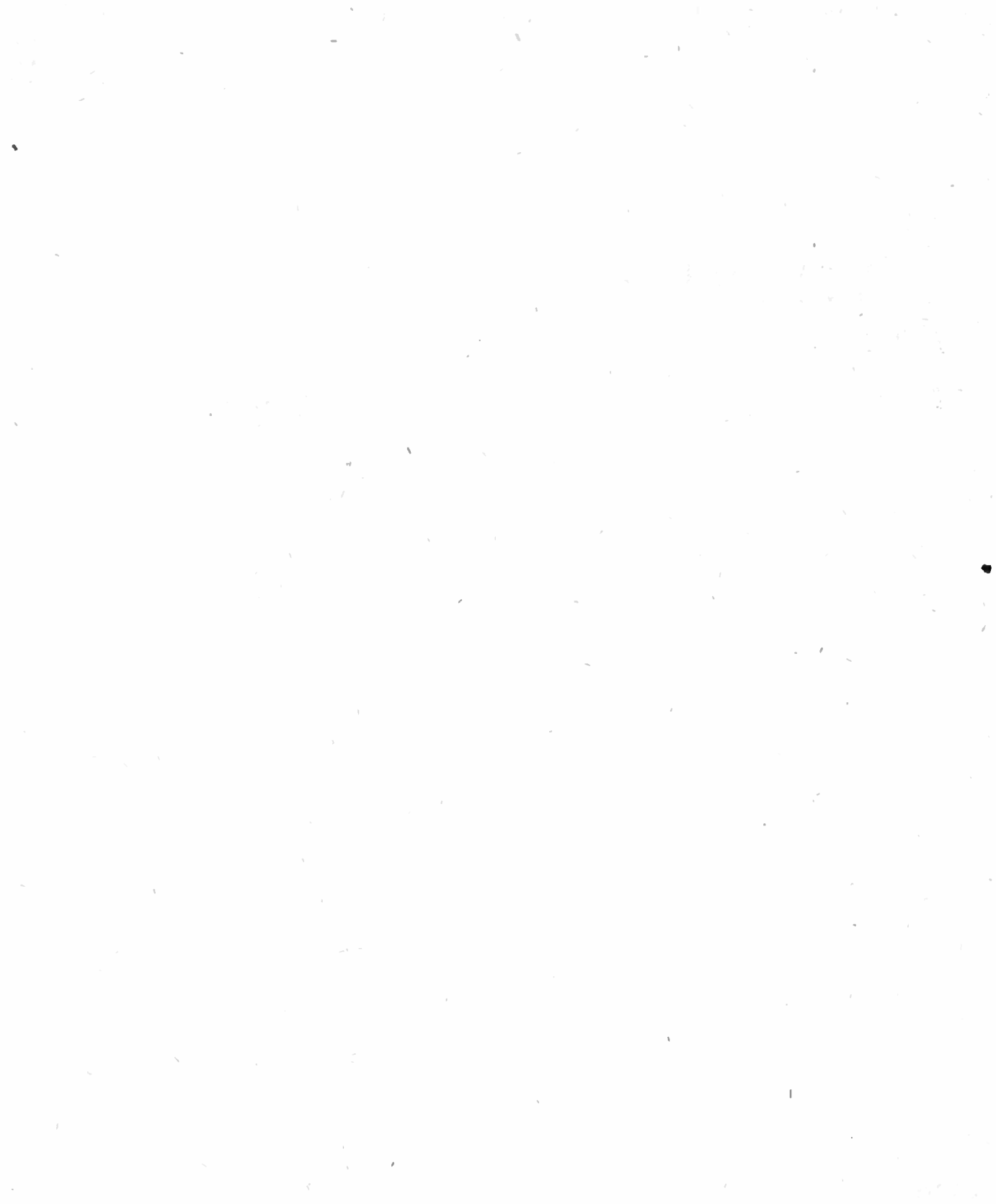
I FRÅGAN, HURUVIDA STATEN BÖR TILL UPP-
FOSTRAN OCH VÅRD OMHÄNDERTAGA DE BLINDA
MED KOMPLICERAT LYTE.

AVGIVET I APRIL 1914 AV SÄRSKILT
TILLKALLADE SAKKUNNIGE.

STOCKHOLM
IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG
1914

Till

*Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastik-
departementet.*

Genom underdånig framställning från styrelsen för den i Vänersborg befintliga, för uppfostran och vård av blinda dövstumma och blinda sinnesslöa avsedda institution, vilken benämnes *Drottning Sofias Stiftelse*, väcktes i oktober 1911 fråga därom, att staten måtte, med övertagande av stiftelsen, besörja den för blinda med komplicerat lyte behövliga anstaltsvården. Efter erhållet nådigt bemyndigande att, för ärendets beredning inom ecklesiastikdepartementet, anlita biträde av särskilt sakkunniga, blevo av dåvarande departementschefen för detta ändamål tillkallade undertecknade Husberg, Petrén samt Elisabeth Anrep-Nordin ävensom rektorn för blindinstitutet å Tomtebodas Gustav Åstrand. Den sålunda tillsatta utredningen avgav i januari 1913 betänkande, under titel och överskrift: Bör staten till uppfostran och vård omhändertaga de blinda dövstumma och de blinda sinnesslöa?

Förevarande
utrednings
ändamål.

Huvudgrunderna i det förslag, som nämnda betänkande innehåller, inneburo, att staten skulle till vård och uppfostran omhändertaga de blinda, som tillika äro dövstumma eller sinnesslöa eller lida av vissa andra med blindheten kombinerade lyten. Denna vård och uppfostran skulle beredas dem i en särskilt för ändamålet upprättad statsanstalt, omfattande skola, arbetshem och asyl samt framdeles även ålderdomshem. Däremot skulle staten övertaga den nuvarande Sofiestiftelsen men dess tillgångar samt, i analogi med vad nu gäller om blinda utan komplicerat lyte, erhålla från landstingen eller de städer, som icke deltaga i landsting, ett visst årsbidrag för varje i anstalten intagen alumn.

Till förläggingsplats för anstalten föreslogs ett område ej långt från Uppsala, till största delen hörande till de till Uppsala hospital och asyl upplåtna, kronan tillhöriga hemmanen Hammarby nr:is 1 och 2. Kostnaden för själva anläggningen beräknades — för de behövliga byggnaderna med därtill hörande s. k. sanitära anläggningar jämte yttre arbeten — till 585,000 kronor; anstaltens första uppsättning med möbler och annan utredning till 76,325 kronor, varförutom betänkandet innehåller beräkningar rörande den framtida kostnaden för anstaltens årliga underhåll och drift.

Sedan över detta betänkande yttranden blivit av vederbörande avgivna, har förutvarande departementschefen den 5 september 1913 erhållit nådigt bemyndigande att för ytterligare beredning av frågan tillkalla särskilda sakkunniga att inom departementet biträda, och hava undertecknade blivit för detta ändamål tillkallade genom skrivelse av den 8 oktober 1913. I förra utredningens sammansättning har ändring alltså skett allenast däruti, att undertecknad Rydén tillkallats i stället för rektor Åstrand.

Det uppdrag, som blivit den sålunda tillsatta nya utredningen lämnat, innebär enligt givna anvisningar närmast en undersökning, huruvida icke genom val av en annan förläggingsplats för den ifrågavarande statsanstalten eller på annat sätt skulle kunna vinnas någon avsevärd nedsättning i den kostnad, som anstalten skule komma att betinga, varförutom utredningen, om och i den mån även i andra delar av förra utredningens förslag några avvikelser eller jämkningar kunde vid närmare prövning finnas påkallade, äger att härom yttra sig.

Ang. de över
förra utred-
ningens be-
tänkande
avgivna
yttranden.

För fullgörande av sitt uppdrag har utredningen i främsta rummet tagit kännedom om de yttranden, som avgivits av vederbörande över förra utredningens förslag. Härvid har befunnits, vad beträffar själva huvudgrunderna, att samtliga de myndigheter, som yttrat sig om dessa — medicinalstyrelsen, överståthållareämbetet, samtliga övriga Konungens befallningshavande även som direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomtebodan — antingen uttryckligen förklarar sig tillstyrka förslaget eller ock icke haft någon erinran att däremot framställa. Den samstämmighet, som sålunda visat sig, bekräftar den uppfattningen, som även den nuvarande utredningen delar, att den viktiga frågan om den för de blinda med komplicerat lyte nödiga anstaltsvården bör lösas i överensstämmelse med de grunder, som betänkandet angiver.

Vad förslagets mera speciella delar beträffar hava ej heller några an-

märkningar framkommit i vidare mån, än att dels medicinalstyrelsen och överintendentsämbetet framställt vissa erinringar beträffande de tilltänkta anstaltsbyggnadernas inre anordning, dels justitiekanslern framhållit vissa omständigheter i fråga om den tillärnade överlåtelsen till statsverket af Sofiastiftelsens tillgångar, dels en länsstyrelse ansett det kunna ifrågasättas, om icke en ytterligare undersökning borde verkställas, huruvida icke den uppfostran och vård, staten finge anses pliktig att giva de olyckliga, om vilka fråga vore, skulle kunna meddelas på något billigare sätt än som föreslagits. Härutöver hava i de avgivna utlåtandena några uttalanden och erinringar framställts, vilka direkt och uteslutande beröra den blivande statsanstaltens förläggning just till Hammarby.

Vad dessa sistnämnda erinringar angår, saknar utredningen anledning att därvid uppehålla sig, alldenstund utredningen här nedan kommer att föreslå en helt annan förlägningsplats än Hammarby.

I fråga om de anmärkningar, som blivit gjorda av medicinalstyrelsen och överintendentsämbetet beträffande de inre anordningarna av de blivande byggnaderna, har redan den förutvarande utredningen i ett den 2 oktober nästlidet år till departementet ingivet memorial upptagit dessa anmärkningar till besvarande, och finner utredningen nu ej något vara att härvid tillägga, utom vad beträffar ifrågasatt förändring av sovrumsavdelningen inom huvudbyggnaden, därom utredningen kommer att längre fram särskilt yttra sig.

Vad justitiekanslern i sitt utlåtande anfört synes icke vara av beskaffenhet att här föranleda något särskilt uttalande, utom vad beträffar hans gjorda påpekande, att innan något statens övertagande af Sofiastiftelsens egendom kan ifrågakomma, den i 10 § av stiftelsens reglemente omnämnda nämnd måste hava blivit i föreskriven ordning utsedd och verkställt den i reglementet föreskrivna prövning. I avseende härå får utredningen erinra därom, att ifrågavarande nämnd, vederbörligen utsedd, förehaft antydda prövning och därvid uttalat sig på det sätt, som varit i betänkandet förutsatt och påräknat, allt på sätt närmare framgår av den nämndens skrivelse, vilken blivit av Konungens befallningshavande i Vänersborg vid dess i ärendet avgivna utlåtande överlämnad.

Vad slutligen angår den av en länsstyrelse framställda meningen, att förslaget vore väl dyrt, har utredningen, delande den uppfattningen att ett nedbringande av kostnaderna vore önskvärt, sökt utväg att ernå en dylik besparing och funnit densamma genom att, på sätt nyss blivit antytt, föreslå en annan plats för anstalten än den förut ifrågaställda. Det nya förslag, vartill utredningen kommit i förlägningsfrågan, skall här nedan närmare framställas, och kommer utredningen att i samband därmed beröra en del punkter av förra utredningens beräkningar rörande kostnaderna såväl för an-

staltens första uppsättning med möbler, inventarier och dylikt som för dess framtida underhåll och drift.

Utom i de delar, vilka sålunda komma att här nedan särskilt behandlas, har utredningen icke funnit anledning till någon avvikelse från förra utredningens förslag.

Förändringar vid Sofiastiftelsen under senaste tiden.

Innan utredningen övergår till den redogörelse, som i angivna delar skall lämnas, finner sig utredningen böra meddela några uppgifter rörande vissa förändringar, som ägt rum beträffande Sofiastiftelsen under tiden efter det förra utredningens betänkande avgavs. Sagda betänkande innehåller nämligen en utförlig framställning av Stiftelsens faktiska ställning, och i den mån ändring uti någon avsevärd del numera inträtt, synes sådant böra här anmärkas. Med ledning av uppgifter, som från stiftelsen inhämtats, får utredningen härom anföra följande.

Det väsentligaste härvidlag är den förändring och utvidgning, som ägt rum därigenom, att arbetshemmet, som förut varit förlagt till den av stiftelsen förhyrda manbyggnaden å landeriet Fredriksberg, numera blivit flyttat till en förhyrd byggnad uti Grästorps köping, vilken är belägen på ett järnvägsavstånd av 24 km. från Vänersborg, medan däremot lägenheten å Fredriksberg inrättats till en ytterligare asyl, varande alltså stiftelsens asylyster numera inrymda dels såsom förut i den därtill förhyrda manbyggnaden å egendomen Lyckhem dels å Fredriksberg.

Det visade sig nämligen under loppet av nästlidet år, att utrymmet för arbetshemmet å Fredriksberg icke medgav någon ökning av elevantalet där. En sådan ökning var likväl nödvändig för att bereda plats åt de äldre elever i skolan, vilka borde övergå till arbetshem, och vilkas avskiljande från skolan var behövt jämväl med hänsyn därtill, att eljest ingen plats kunde beredas för de barn, vilka blivit nyanmälda till intagning i skolan och vilka borde vinna inträde där i slutet av augusti vid höstterminens början. En annan och större lokal måste alltså anskaffas för arbetshemmet. Det befanns emellertid omöjligt att i Vänersborg eller dess närmaste omnejd erhålla någon lämplig eller tillräckligt stor lokal. Efter mycket sökande på olika håll fann man, att ett i Grästorp under uppförande varande hus, vilket kunde i det närmaste bli invändigt färdigt till den 1 augusti 1913, skulle kunna för ändamålet användas, och blev detsamma förhyrt mot en årlig hyra av 2,500 kronor för tiden från och med augusti månad 1913 till den 1 oktober 1916. Huset är av trä i två våningar, vardera med tre lägenheter om resp. 3, 3 och 5 rum jämte kök; å vinden finnas 3 enkelrum och å gården nödiga ut-

hus. Arbetshemmet tog denna nya lokal i besittning i mitten av augusti månad. För närvarande finnas där 23 elever och platsantalet tål ännu någon ökning.

Det var naturligtvis, framhålles från stiftelsens sida, en nödfallsåtgärd att förlägga en avdelning av anstalten så långt från de andra avdelningarna; svårigheterna äro därmed icke minskade, snarare tvärtom. Anstaltens skötsel har genom den än mera splittrade förläggningen blivit ännu besvärligare och någon relativ minskning av driftkostnaden har icke vunnits.

Att, när arbetshemmet flyttades till Grästorps, avstå från Fredriksberg ansågs olämpligt, detta med hänsyn till det alltjämt framträdande behovet av nya anstaltsplatser, särskilt i fråga om asylvård. Fredriksberg skulle lämpa sig till en ytterligare asyl, och det hyresavtal, som därom var gällande till den 1 oktober 1913, blev förlängt för ytterligare tre år mot samma hyresbelopp som förut eller 1,000 kronor för år med villkor, att alla nödiga reparationer samt hälften av kostnaden för inledande av vatten i köket och anordnande av avlopp därifrån bestredes av stiftelsen. Hos Kungl. Maj:t begärdes och erhöles godkännande av byggnaden å Fredriksberg till asyl för högst 20 sinnesslöa, och efter en genomgående reparation togs den i bruk för sitt ändamål den 1 september 1913.

Platsantalet å denna asyl är icke ännu fullt upptaget och av de därstädes nu intagna äro flera *icke* blinda. Dessa senare ha fått inkomma allenast tillfälligt och tillsvidade, intill dess deras platser komma att tagas i anspråk för blinda, och utskrivning av seende asylister för att lämna rum för blinda måste komma att snart inträda. Anordningen med tillfälligt intagande av seende barn har nu, såsom redan tidigare under motsvarande förhållanden ägt rum vid stiftelsen, måst vidtagas av ekonomiska skäl, då det är för dyrbart låta en anstalt av detta slag vara i verksamhet utan att hava någorlunda fulltalig beläggning.

Vad i övrigt beträffar de av stiftelsen disponerade lägenheterna torde böra anmärkas, att under sommaren 1913 en större reparation verkställdes av de lokaler i Nybergska fastigheten, som användas av den s. k. lilla skolan — de blinda dövstumma — avseende denna reparation, som väsentligen bekostats av hyresvärden, särskilt att göra lokalerna mindre kalla och mera dragfria samt att vinna en tillökning av bostadsutrymme. Genom denna tillökning har en i en annan byggnad av Nybergska fastigheten befintlig lägenhet, som varit förhyrd för ett belopp av 325 kronor för år, kunnat uppsägas och ehuru för fastigheten i övrigt hyran från sistlidna höst förhöjts med 150 kronor, blir dock hyresbeloppet genom sagda uppsägning i sin helhet minskat med 175 kronor eller från 1,925 kronor till 1,750.

Å stiftelsens egen fastighet hava under den tid som här är i fråga, en del nybyggnadsarbeten utförts, avseende att avhjälpa den länge överklagade och ytterst känbara bristen på uthus. Under tiden sedan förliden höst hava anlagts och nu i det närmaste färdigbyggts dels, med användning av för ändamålet utav enskild person skänkt virke, en badstuga för finsk badstu med utrymme och inredning därjämte för mindre tvätt, dels en cementerad källare täckt med torf, dels en större vedbod, dels slutligen ett avträdeshus, allsammans betingande en kostnad av inemot 13,000 kronor. Medel till dessa byggnadsföretag hava varit att tillgå uti det i förra utredningens betänkande omförmälda Berendtska legatet.

Tvätten för anstalten har, såsom i fjolårsbetänkandet angavs, alltid varit dyr och mycket besvärlig. En förbättring härutinnan har så till vida inträtt som stiftelsen fått tillåtelse från och med förra höstterminen att mot en ersättning av 30 kronor för varje tvätt använda dövstumskolans tvättinrättning ungefär en vecka i varje månad, dock icke under sommaren, och har härigenom det förra tvånget att försända en del av tvätten till tvättinrättning i Göteborg upphört och kostnaden för tvätten betydligt nedbringats. Tvättstugan i nya badstugan är alldeles för liten att användas vid stortvätt, men har medfört att för skolans räkning ej numera såsom förut måste hyras brygghus inne i staden, varigenom såväl i kostnadshänseende som i övrigt lättnad uppstått.

Upprättandet av nya platser för elever och för ökad personal, med erforderligt linne, sängkläder, sängar och övriga möbler, vävstolar och dylikt, har under det senast gångna året medfört stora kostnader, varav en del måst överföras till innevarande år. I någon mån har behövlig anskaffning ägt rum genom användning av en del utav det i fjolårsbetänkandet omnämnda från onämnd givare härrörande legat.

Stiftelsens samtliga tillgångar i fastighet, inventarier, fonder eller kontanta medel, vilka tillgångar vid 1911 års utgång beräknades till 124,819 kronor 26 öre (förra betänkandet s. 24), ägde tvenne år senare eller vid slutet av år 1913 ett bokfört värde av 128,984 kronor 17 öre. Härvid bör anmärkas, att i den mån, av nyss angivna orsaker, ett par fonderade legat minskats, mot denna minskning svarar den värdeökning, som stiftelsens fastighet och dess inventarier genom legatens användning till nybyggnad och inventarieanskaffning undergått.

I fråga om själva undervisningen har under år 1913 en förändring ägt rum inom anstalten, nämligen därigenom att uti den s. k. lilla skolan från och med senaste höstterminen undervisning i huslig ekonomi inlagts, så att flickorna, alternerande med den intellektuella undervisningen och slöjden, erhålla i tur och ordning vissa dagar efter uppjord plan undervisning

hushållsgöromål, såsom matlagning, bakning, städning m. m. Det uppgives, att detta av dem omfattas med livligt intresse, samt att anordningen redan under den korta tid, den tillämpats, synes hava inverkat mycket gynnsamt på elevernas allmänna utveckling.

Alumnernas antal, som enligt vad i förra betänkandet finnes angivet uppgick under läsåret 1911—1912 till 99, därav 49 manliga och 50 kvinnliga, utgör numera, två år senare, 127, varav 66 utav manligt och 61 av kvinnligt kön. Av dessa äro 12 gossar och 5 flickor i asylerna icke blinda. Den för eleverna anställda personalen har ökats till 5 husmödrar, 16 lärarinnor, 15 sköterskor och 13 tjänarinnor, varjämte finnes, såsom förut, en gårdskarll. Behovet av en så stor personal sammanhänger i väsentlig mån med anstaltens splittring å skilda håll.

Efter att hava meddelat förestående uppgifter rörande stiftelsen får urredningen övergå till en framställning av det resultat, vartill utredningen nu kommit i fråga om ändrad förläggning av anstalten med vad därtill hörer.

Det förra förslaget avser, vad angår själva byggnaderna för anstalten, att dessa skulle till en början utgöra dels en huvudbyggnad, innefattande lokaler för skolan och arbetshemmet ävensom de för anstalten i dess helhet behövlige ekonomilokaler, dels en asylbyggnad, dels en administrationsbyggnad, en portvaktstuga, en stallbyggnad samt ett svinhus, allt enligt ritningar och förslag av arkitekten Th. Kellgren. Skolans lokaler äro beräknade för 60 elever dock med möjlighet till en något drygare beläggning, arbetshemmets för 40, asylen har beräknats för 50 skyddslingar med utrymme dock i fall av behov för ett något större antal, varjämte i asylen skulle beredas 10 för hela anstalten gemensamma sjukplatser. Dessa lokaler avse det alumnantal, som för den första tiden av anstaltens beläggning antagits, eller 150. Framdeles skulle tillkomma en ytterligare asyl om 60 platser, för ökat platsbehov inom arbetshemmet skulle kunna genom framtida tillbyggnad vinnas 40, varjämte i sinom tid skulle tillkomma ett ålderdomshem med ungefär 20 platser uti särskild byggnad, som jämväl skulle inrymma sjukrum för omkring 20. Därvid bleve de 10 sjukplatserna i första asylen fria till användning för asylisterna. En gång fullföljd till sådan omfattning skulle alltså anstalten giva rum åt ungefär 280 skyddslingar eller det antal, vartill de blinda inom riket, som vore i behov av ifrågavarande anstaltsvård, beräknats komma att högst uppgå.

Kostnaden för de ovannämnda byggnader, som skulle nu uppföras samt

Förlägg-
ningsfrågan;
allmänna
synpunkter.

för övriga för själva anläggningen erforderliga arbeten har i det Kellgrenska förslaget beräknats på följande sätt:

Byggnader:

Huvudbyggnad	240,000: —	
Asylbyggnad	81,000: —	
Administrationsbyggnad	22,300: —	
Portvaktsbyggnad	9,900: —	
Stallbyggnad	9,600: —	
Svinhus	5,200: —	
Ritningar, kontroll, oförutsedda utgifter och dylikt	42,000: —	410,000: —

S. k. sanitära anläggningar:

Värmelednings- och varmvattensanläggningar	48,000: —	
150 m. 45 × 60 cm. kulvert för värmeledningar å 20: — kr.	3,000: —	
Vatten- och avloppsledningar inomhus samt inom området	40,400: —	
Vatten- och avloppsledningar utom området	16,400: —	
Elektriska ledningar inom- och utomhus	22,800: —	130,600: —

Yttre arbeten:

1,400 m. stängsel kring hela området å 3: — kr.	4,200: —	
210 m. stängsel kring promenadgårdar å 10: — kr.	2,100: —	
Eventuella sprängningar för ledningar	10,000: —	
740 m. vägar inom området å 15: — kr.	11,100: —	
Diverse planering och dylikt	17,000: —	44,400: —

Summa kronor 585,000: —

Denna anläggningskostnad, mot vars beräkning överintendentensämbetet icke funnit skäl till anmärkning, kan, såsom i förra betänkandet nämnes, synas dryg. Förra utredningen har emellertid, å s. 143 i betänkandet, fäst uppmärksamhet å vissa omständigheter, som vid frågans bedömande måste tagas i betraktande och som medföra, att kostnaden relativt taget icke kan anses alltför hög.

Sålunda framhålles där, att de i förslaget ingående administrations- och ekonomilokalerna äro beräknade att räcka även för den framtida utvidgningen av anstalten och således för ett avsevärt större platsantal än det, varom nu

är fråga; att med hänsyn härtill anstalten, sedan den en gång nått sitt maximum, kommer att hava betingat avsevärt mindre kostnad per plats än vad fallet blir med den del av anläggningen, som först kommer i fråga; att en fullständig sinnesslöanstalt, omfattande både skola, arbetshem och asyl, gärna betingar en kostnad av bortåt 3,000 kronor per plats; att en anstalt av här ifrågavarande slag måste bliva dyrare än en vanlig sinnesslöanstalt, då souter-rängvåning, till vilken i en dylik samtliga ekonomilokaler kunna förläggas, icke lämpligen kan anordnas uti för blinda med komplicerat lyte avsedda byggnader; samt att speciellt skolbyggnaden blir i förevarande fall i någon mån mera kostsam på grund därav, att den, med hänsyn till nödvändigheten av en mera individualiserande undervisning, måste innehålla ett relativt större antal små skolrum. Med hänsyn till allt detta uttalas i betänkandet den meningen, att den beräknade anläggningskostnaden icke kan anses överstiga vad som är skäligt.

Vad sålunda framhållits äger nog i och för sig sin riktighet, men utsluter naturligen icke, att om någon utväg gives, varigenom kostnaden skulle kunna utan skada för själva ändamålet i någon mera beaktansvärd mån nedbringas, sådant bör äga rum.

Vid undersökning av denna fråga har utredningen funnit den önskvärda reduktionen icke kunna ernås genom inskränkning, av själva byggnadernas storlek eller genom ändring av deras inre eller yttre anordning. Däremot har utredningen funnit syftet kunna vinnas genom uppgivande av den fordran på central förläggingsplats, vilken jämte andra motiv varit avgörande vid Hammarbyförslaget.

Av förra utredningens framställning å sidorna 126 och 127 i betänkandet framgår, att de omständigheter, som varit bestämmande för valet av Hammarbyförläggningen, varit, förutom de allmänna fordringar, som måste uppställas på platsen för en anläggning av förevarande slag, såsom sunt läge, god byggnadsgrund, erforderlig storlek m. m., därjämte särskilt dess centrala belägenhet inom riket samt närheten intill en stad, där det finnes icke endast läkare, som är specialist i ögonsjukdomar utan även särskild klinik för av sådana sjukdomar lidande. Härjämte framhålles i betänkandet såsom en fördel närbelägenheten till medicinsk fakultet med specialister för de andra olika lyten, varmed alumnerna i anstalten kunna vara belastade, samt till en stor sinnessjukanstalt, varigenom förmånen kunde vinnas att' erhålla en psykiatriskt skolad läkare för den vanliga, icke ögonbehandling rörande, sjukvården. En beaktansvärd synpunkt vore jämväl, att lärarinnorna och annan personal, med deras svåra och i viss mån deprimerande arbete, kunde få tillfälle till välbehövlig uppmuntran och utveckling.

Av sålunda angivna skäl hade förra utredningen funnit platsen för den

blivande anstalten i första hand böra sökas vid Stockholm eller Uppsala, och vid val mellan dels tvenne särskilda platser i närheten av Stockholm dels Hammarby egendom fann utredningen företrädet böra givas den sistnämnda.

Av de speciella skäl, som bestämde förra utredningen vid dess val av förlägningsplats, betecknas i dess betänkande det centrala läget såsom en stor fördel, men det framhålles, att ett dylikt läge icke kan påfordras såsom ett nödvändigt villkor. Orsaken härtill är naturligen den, att för de alumner, som skulle inkomma i den här ifrågavarande anstalten, ytterst sällan förekomma sådana resor till och från anstalten som vid andra uppfostrings- eller vårdanstalter; en gång intagna i anstalten komma de i regeln att utan avbrott där kvarbliva. Nuvarande utredningen är ock av den mening, att ifrågavarande villkor kan utan mera avsevärd olägenhet eftergivas.

Däremot betecknas i betänkandet närheten till en stad, där det finnes icke endast läkare, som är specialist i ögonsjukdomar, utan även särskild klinik för av sådana sjukdomar lidande, såsom en omständighet av alldeles särskild och *avgörande* betydelse. Denna uppfattning är tvevelsutan riktig. Skall denna synpunkt såsom tillbörligt är uppehållas och på samma gång nödig hänsyn tagas till de andra särskilda förmåner, vilkas vinnande i fjolårsbetänkandet framhölls såsom önskvärt, borde rätta förlägningsplatsen vara att söka i någondera av städerna Lund eller Malmö.

Båda dessa städer hava specialister i ögonsjukdomar, i båda finnas särskilda kliniker för sådana sjukdomar, och om än Lund såsom universitetsstad i ett eller annat hänseende bjuder särskilda förmåner, är dock avståndet mellan Lund och Malmö så ringa och järnvägsförbindelserna dem emellan så lätta, att antydda förmåner kunde tänkas utan avsevärd förminskning tillgodokomma även en i Malmö förlagd anstalt.

Men den väsentliga synpunkten, som föranlett tvekan om det eljest i och för sig så tilltalande Hammarbyförslaget, var ju kostnadsfrågan och önskvärheten att få anläggningen billigare. Här möter emellertid det gynnsamma förhållandet, att just i den sydligaste delen av vårt land byggnadsföretag i regeln kunna verkställas för billigare kostnad än längre upp i landet, varförutom även livsmedelsprisen där torde vara billigare än i Uppsalatrakten, ett förhållande som har sin stora betydelse för anstaltens årliga driftkostnad.

Med fästet avseende på dessa sistberörda förhållanden och på vad nyss ovan yttrats har det för utredningen varit klart, att, om Hammarbyförslaget skulle övergivas, utredningen hade att främst undersöka, om ej en lämplig förläggning kunde för nedbringad kostnad erhållas i eller vid någondera av nyssnämnda båda städer. Denna undersökning har lett till positivt resultat och till det förslag, utredningen kommer att här nedan framlägga.

Detta förslag avser, i likhet med det i följande framlagda, att den ifrågasatta statsanstalten skulle avvägras genom fullständig nybyggnad.

Här möter emellertid en fråga, som redan den förra utredningen upptog och undersökte, och vilken sammanhänger med det förhållandet, att de inom riket befintliga dövstumskolornas platsantal är större än vad deras elevantal fordrar, ett förhållande, som givit upphov till den tanken, att någon av dessa skolor skulle kunna frigöras från dövstumväsendet för att apteras för här ifrågasatt ändamål.

Vid sin behandling av denna fråga kom förra utredningen till det resultat, att den enda av de befintliga dövstumskolorna, som kunde för ändamålet lämpligen ifrågakomma, vore tredje dövstumskoldistriktets skola i Lund, och utredningen tänkte sig då, att, om denna skola skulle kunna frigöras, utvägen därtill skulle vara en sammanslagning av tredje distriktet med nägotdera av de båda angränsande.

Med denna utgångspunkt kom utredningen emellertid till det resultat, att Lundaskolans förvärvande för blindväsendet icke kunde påtänkas. Skulle syftet realiserats genom tredje distriktets sammanslagning med ett annat, kunde icke förutsättas, att distriktet skulle avstå sina skolbyggnader till staten för en lägre köpeskilling än vad de äro värda, och om till detta värde skulle läggas kostnaden för de nya byggnader, vilka måste tillkomma och för de förändringar, som de nu befintliga måste undergå, syntes besparingen, i jämförelse med utredningens nyanläggningsförslag, ej bliva synnerligen stor. Utredningen framhöll för övrigt, huruledes frågan om övertagandet av skolan i Lund komplicerades genom det förhållandet, att i samband med samma skola blivit ställda dels ett å den intill Lund närbelägna egendomen Råbylund av distriktet upprättat skydds- och arbetshem för äldre dövstamma dels ock en av distriktet å nämnda plats inrättad hantverks- och lantbruksskola för dövstamma. Härjämte fann utredningen frågans lösning ytterligare försvåras däri genom, att äganderätten till den mark, varå skolan i Lund är anlagd, tillhör, icke dövstumdistriktet, utan Lunds stad.

Vid dessa förhållanden, vilka närmare finnas angivna i förra utredningens betänkande sidd. 120—125, ansågs den ekonomiska vinsten av ett förvärv utav dövstumskolan i Lund ytterst problematisk och frågan jämväl i övrigt så pass svårlöst, att den ifrågasatta lösningen icke syntes vara att påtänka.

Såsom nyss nämnts, utgick förra utredningen vid sin behandling av detta ämne från det antagandet, att den utväg, varigenom omförmälda dövstumskola möjligen kunde stå att erhålla, skulle bestå i en sammanslagning utan vidare av tvenne distrikt, på sätt i lagen om dövstumundervisningen § 3

Anknytning till frågan om dövstumväsendets omorganisation?

mom. 3 finnes förutsatt. För utredningen var emellertid den tanken icke främmande, att saken nog icke kunde ernås på sådant sätt. Utredningen framhöll nämligen, hurusom en ändring av dövstumväsendets organisation i själva verket berörde samtliga distrikt inom landet och måste lösas under tagen hänsyn till allt vad som i skilda hänseenden, och framför allt från dövstumundervisningens egen synpunkt, kunde vara att beakta. Den vore fördenskill — yttrade utredningen — en omfattande fråga, för vars lösning tidpunkten icke ännu vore kommen.

Vid den tid — hösten 1912 — då nu angivna del av förra utredningens betänkande avfattades, förelåg emellertid frågan angående en omorganisation av dövstumväsendet icke i sådan omfattning, som i nyssberörda uttalanden antyddes. Den blev emellertid strax därefter i sådan vidd anhängiggjord hos Kungl. Maj:t först genom en under oktober månad 1912 av tredje dövstumskoldistriktets styrelse gjord underdånig framställning och någon tid senare, i april 1913, genom hänvändelse i ärendet till Kungl. Maj:t från dövstumlärsällskapets centralstyrelse. Dessa båda framställningar avse en omläggning av den nuvarande dövstumorganisationen i dess helhet och angiva huvuddragen av det sätt, varpå petitionärerna anse densamma kunna genomföras. De bekräfta den förra utredningens mening, att någon utav de befintliga dövstumskolorna helt visst icke står att vinna för något annat ändamål utan i och med en omorganisation av dövstumväsendet i dess hela omfattning.

Då nu emellertid dövstumfrågan i dess helhet kommit på dagordningen, kan man tänka, att dess lösning är nära förestående, att den skall giva till resultat att en dövstumskola blir disponibel för nu ifrågavarande ändamål, att detta skall bliva förhållandet med just Lunds skola — den enda som skäligen kan för ändamålet användas — samt att dennas förvärvande till blindanstalt skall kunna ernås så pass snart, att ej den erforderliga väntetiden skulle medföra någon dröjsmålets fara för det önskemål, som här är å bane.

Utredningen har funnit sig böra underkasta dessa spörsmål en undersökning, sådan denna kan i dövstumfrågans närvarande läge åstadkommas. För ändamålet har utredningen tagit närmare kännedom om innehållet i nyssnämnda båda framställningar samt i de andra skrivelser, vilka med dem stå i samband. Den omfattande organisatoriska vidden av dövstumfrågan framträder i dessa handlingar klart och tydligt, på samma gång de ock i övrigt giva ledning för en uppfattning i saken.

Innan utredningen närmare ingår härpå, torde några korta meddelanden böra lämnas angående nyssberörda handlingar och deras tillkomst, detta för att i det efterföljande kunna giva nödiga hänvisningar till vad i ärendet från olika håll framkommit.

Den framställning av oktober 1912, som tredje distriktets styrelse avlätit, är närmast föranledd av en anmodan, som tvenne utav de till distriktet hörande landstingen — Malmöhus och Kristianstads läns — samma år riktat till styrelsen, att denna med hänsyn till de dryga kostnaderna för dövstumundervisningsväsendet ville framkomma med förslag till omorganisation av detsamma. På grund härav, och då styrelsen själv ansåg en omorganisation högst nödvändig, anmodade styrelsen föreståndaren för distriktets skola rektor Johan Bergqvist att inkomma med utredning och förslag i ämnet. Den utredning med tillhörande förslag, som Bergqvist i anledning härav avgav, biträdtes av styrelsen och blev av denna genom förenämnda framställning till Kungl. Maj:t överlämnad under anhållan, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för en revision av den nuvarande dövstumundervisningsorganisationen och den därom nu gällande lagen.

Vad beträffar den av dövstumlärarysällskapets centralstyrelse gjorda framställningen är dess förhistoria följande. Rektor Bergqvist hade redan år 1909 i skrivelse till tredje distriktets styrelse framlagt huvuddragen av en omorganisation samt anhållit, att styrelsen i anledning därav ville vidtaga de åtgärder, som styrelsen kunde finna av förhållandena påkallade. Styrelsen ansåg sig böra inhämta de övriga styrelsernas yttrande, huruvida icke åtgärder borde vidtagas för en omorganisation. Vid sammanträde mellan ombud för styrelserna i Stockholm i februari 1910 gjorde emellertid dessa det uttalandet, att frågan för närvarande ej borde leda till någon åtgärd. Rektor Bergqvist väckte då vid svenska dövstumlärarysällskapets sammanträde i Växjö i juni 1911 förslag därom, att sällskapet måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om en omorganisation av dövstumundervisningsväsendet, och sedan mötet härom fattat beslut samt kretsavdelningarna av sällskapet yttrat sig, uppdrog centralstyrelsen åt rektor Bergqvist att utarbeta ett mera detaljerat förslag till omorganisation. Det förslag, som av rektor Bergqvist då avgavs, var i allo överensstämmande med det, som han senare avgav till tredje distriktets styrelse och som av denna, såsom nyss nämnts, framburits till Kungl. Maj:t. Inom centralstyrelsen blev hans förslag icke i alla delar godkänt utan ändrades i ett par punkter och blev i sålunda ändrat skick utställt till behandling inom kretsarne, därvid emellertid, i den mån några bestämde uttalanden inom kretsavdelningarna gjordes, det av rektor Bergqvist ursprungligen framlagda förslaget erhöi majoritet av sammanlagda röstetalet. Centralstyrelsen vidhöi emellertid väsentligen sin förut intagna ståndpunkt, vadan dess underdåniga framställning i viss mån är skiljaktig från den av tredje distriktets styrelse avlättna, med vilken den i övrigt sammanfaller.

Huvudhandlingarna i organisationsfrågan äro, i det skick vari ärendet än så länge befinner sig, de båda nu omförmälda underdåniga framställnin-

garna. Till centralstyrelsens skrivelse höra dessutom fyra mot densamma i särskilda delar avgivna reservationer, den ena av rektor Bergqvist samt dövstumläraarne L. Malmlundh och Hanna Löfgren, den andra av föreståndaren för första distriktets dövstumskola rektor Johan Prawitz, den tredje av inspektören över dövstumundervisningen F. Nordin, rektor Prawitz och dövstumläraaren J. Wallin, den fjärde av hrr Nordin och Wallin.

Till Kungl. Maj:t hava därjämte ytterligare inkommit tvenne särskilda framställningar, den ena från föreståndaren för femte dövstumdistriktets skola i Örebro rektor Karl Booberg med instämmande av styrelsen för femte distriktet samt av skolans lärarkår, den andra från föreståndarinnan för förskolan för dövstamma i Göteborg Annie Koch. Förutom av nu nämnda handlingar har utredningen tagit kännedom även av de uttalanden, som vid den ovan omnämnda förberedande behandlingen inom kretsavdelningarna blivit rörande organisationsfrågan avgivna. Några uttalanden i ämnet från skolstyrelserna förefinnas icke utöver de ovan nämnda från styrelserna i tredje och femte distrikten likasom ej heller, fränsett vad som förekommit i fråga om Malmöhus och Kristianstads läns landsting, från landstingen eller de städer, som icke i landsting deltaga.

På grund av erhållet nådigt bemyndigande har förutvarande chefen för departementet den 24 november 1913 tillkallat inspektören Nordin samt dövstumläraaren L. J. E. Jungner för verkställande av en förberedande utredning av den väckta frågan om omorganisation av dövstumundervisningen, och hava dessa sakkunniga påbörjat sitt arbete under loppet av nästlidne januari månad. Resultatet av denna utredning föreligger emellertid icke ännu och kan, efter vad som blivit utredningen meddelat, icke motses tidigare än med utgången av innevarande år.

Vid den granskning, som utredningen företagit av det förefintliga materialet, har utredningen tagit hänsyn allenast till de huvudsakliga punkterna, och får utredningen nu härom anföra följande.

Vid jämförelse mellan de båda huvudframställningarna visar sig, huruledes båda äro ense därom, att vid den tilltänkta omregleringen en av de befintliga dövstumskolorna skulle kunna frigöras såsom obehöflig för dövstumväsendet.

Av de övriga sex skolorna skulle en användas för de svagast begåvade bland dövstumskolans elever, i båda framställningarna benämnda skrivtecken-elever. Dessa svagt begåvade elever, vilka icke kunde undervisas enligt talmetoden, skulle där sammanföras från hela riket. Lärokursen i denna skola skulle bliva elvaårig och särskilt under sina två sista år inriktas på meddelande av praktisk yrkesutbildning.

För sådana elever, som icke behövde hänföras till skolan för svagare

begåvade och vilka beräknats utgöra ungefär 83 procent, skulle den egentliga skolundervisningen meddelas efter talmetoden i fyra skolor. Enligt centralstyrelsens mening skulle alla dessa fyra skolor bliva s. k. distriktsskolor, upptagande de dövstumma barnen från vart sitt av de fyra distrikt, vari riket skulle indelas; med frånskiljande av de barn, som befundes icke kunna undervisas enligt talmetoden och vilka alltså skulle hänvisas till svagskolan, skulle de övriga i dessa skolor genomgå en åttaårig lärokurs. Efter tredje distriktsstyrelsens åsikt skulle åter allenast tre av nu omförmälda fyra skolor bliva distriktsskolor av nu angiven typ; den fjärde skulle bliva en skola för s. k. oegentligt dövstumma från hela riket, med sjuårig lärokurs.

Slutligen skulle enligt båda framställningarna den återstående skolan användas att åt gossar från hela riket, som genomgått talskola, lämna en obligatorisk tvåårig praktisk utbildningskurs; de från talskolorna utgående flickorna skulle åter hänvisas för genomgående av sin tvååriga praktiska fortsättningskurs till den s. k. Tysta skolan å Lidingön.

För genomförande av en slik omreglering framhålles såsom lämpligast, att staten måtte omhändertaga dövstumväsendet i dess helhet, dock antydes att dess realiserande icke med nödvändighet behövde medföra ett fullständigt övergivande av den nuvarande kommunala grunden.

Såsom omedelbart framgår av organisationsförslagen, äro dessa grundade på en särskiljning mellan olika skolformer, allt efter som vid undervisningen olika lärometoder skulle komma till användning. Alla de barn, som kunna undervisas efter den s. k. talmetoden och vilkas antal beräknas utgöra ungefär 83 procent, skulle erhålla sin undervisning vid sina särskilda skolor, inrättade för talmetodens tillämpning och uteslutande för denna. Förslagen intaga en skarp och deciderad ställning till den gamla tvistefrågan om talmetodens mer eller mindre obetingade företräden. Som bekant lämnades detta spörsmål oavgjort vid den organisation av dövstumväsendet, som kom till stånd genom 1889 års lagstiftning. Efter alla de stridigheter, som då i detta ämne föregått, blev resultatet i sagda lagstiftning det, att det lämnades åt de olika distrikten att bestämma, om inom deras skolor allenast talmetoden skulle komma till användning eller om de skulle ordnas för undervisning efter skilda metoder. Att döma efter de föreliggande framställningarna skulle vi stå inför en avgörande lösning av detta gamla stridsämne.

Tillser man saken närmare, kan dock någon tvekan uppstå härom, eller i varje fall därom, huruvida lösningen kan komma till stånd utan förnyade stridigheter i ämnet.

Anledning till en dylik tvekan lämnar den reservation, som inom centralstyrelsen avgivits av rektor Prawitz. Han uttalar och motiverar den uppfattningen, att man, i brist på ännu vunnen tillräcklig erfarenhet, måste tvivla

på möjligheten att med nöjaktig framgång använda talmetoden för så stor del av de dövstumma, som anges av de beräknade 83 procenten. Enligt hans framställning vore för ett närmare omdöme härom av nöden att vinna kännedom om de resultat och den behållning, som talmetoden verkligen medfört för de från talundervisningen utgångna dövstumma, men härom föreläge en undersökning allenast från fjärde skoldistriktet, och resultatet av denna undersökning vore enligt Prawitz föga gynnsamt. Han anser fördenskull, att vid en eventuell omorganisation av dövstumundervisningen medtodsfrågan ej borde tilläggas den betydelse, som man velat giva densamma, och han föreslår, att visserligen en särskiljning bör göras mellan skolor för bättre eller sämre begåvade barn, men dessa olika kategorier av barn bestämmas av honom med hänsyn till huruvida barnen äro att anse såsom sinnesslöa eller ej. Landets bildbara sinnesslöa dövstumma böra efter hans mening sammanföras till en för hela riket gemensam anstalt och de med normal begåvning utrustade undervisas vid distriktsskolor. Vilken eller vilka metoder, som borde användas vid den ena eller andra skolan, skulle varje skolas styrelse och lärarkollegium äga att avgöra.

Det är ju möjligt, att denna mening representerar en ståndpunkt, som nu får anses övervunnen; och då även enligt sagda mening en särskild för hela landet gemensam skola borde upprättas för svagare begåvade barn, men de övriga undervisas i andra särskilt för dem avsedda skolor, skulle ju den angivna meningskiljaktigheten i metodfrågan icke behöva äga något egentligt inflytande på skolväsendets så att säga yttre organisation, skolornas antal och dylikt. Sin förmåga att vålla meningsbrytningar och därigenom fördröja den slutliga lösningen kommer dock måhända metodfrågan att även nu visa sig äga, detta även när det skall avgöras, huru den tilltänkta skolan för svagare begåvade elever lämpligen bör inrättas.

Enligt såväl tredje distriktsstyrelsens som centralstyrelsens framställning skulle denna skola vara avsedd för vad som betecknas såsom skrivtecken-elever. Därmed lärer väl böra förstås, att till sådan skola borde försändas ej blott sådana barn, som endast kunna inhämta det s. k. åtbörds- eller tecken-språket, utan ock de, som kunna införas i det verkliga ord-språket, ehuru icke medelst muntligt tal utan allenast medelst skrift eller handalfabet. Till denna skola skulle alltså hänföras alla de bildbara dövstumma, som icke lämpligen kunde undervisas i talskola, eller efter den förut angivna proportionen ungefär 17 procent eller ock, om tvenne av reservanterna inom centralstyrelsen hava rätt i sin där uttalade mening, att ända till 90 procent skulle kunna med fördel undervisas i talskola, allenast 10 procent.

Om det anses vara pedagogiskt riktigt och nödvändigt, att talskolan frigöres från all användning av åtbördsmetoden, kan det naturligen sättas i

fråga, om ej av motsvarande grunder de elever, som med framgång kunna införas i språket medelst skrivmetoden, borde få åtnjuta sin undervisning i skola, från vilken åtbördsmetoden vore utesluten. Denna mening har med styrka framförts vid den förberedande behandlingen inom kretsavdelningarna av en ledamot utav tredje distriktets avdelning. Enligt denne ledamots där uttalade mening skulle skrivskolans elever, sammanförda med tecknande elever, härigenom givas till spillo i fråga om språklig utveckling, och den omständigheten, att deras antal är relativt litet, kan enligt hans uppfattning icke motivera ett dylikt tillspillogivande. Enligt hans uppfattning vore det då vida att föredraga, att skriveleverna sammanfördes med taleleverna, visserligen icke genom deras inordnande i alla de särskilda distriktsskolorna, utan däri- genom att de från hela riket sammanfördes till en av distriktsskolorna, varigenom olägenheten för talskolan av deras förläggning bland talelever bleve begränsad. Vill man däremot ställa skriveleverna under samma tak som teckeneleverna, innebär detta — framhåller han — att man vill bringa skrivskolan i dess egentliga form ur världen och åter göra metodspörsmålet till en strids- och maktfråga såsom i forna dagar. Om än samme ledamot av tredje avdelningen icke sedermera, såsom ledamot av centralstyrelsen, givit särskilt uttryck för sin mening, vill det dock synas, som om hans uppfattning om olämpligheten av teckenelevers och skrivelevers sammanförande icke saknade anhängare inom dövstumskolans lärarkår. I den översikt rörande de inom kretsavdelningarna framkomna olika meningar, vilken är bifogad rektor Bergqvists reservation, finnes beräknat, att av 59 ett antal av 11 uttalat sig för att den särskilda skolan för de svagast begåvade borde avses endast för tecknande elever. Enligt samma översikt har andra kretsavdelningen uttalat sig för att tvenne skolor upprättades för skrivteckenelever, förlagda till ett par av talskolorna, men i särskild byggnad.

Metodfrågan och dess betydelse i organisatoriskt avseende synes alltså icke ännu vara ställd utom all meningsbrytning, allra helst sagda fråga berör, förutom det nu sagda, ytterligare en punkt av betydande organisatorisk vikt.

Utredningen åsyftar här det av tredje distriktsstyrelsen väckta men av centralstyrelsen icke biträdda förslaget om en särskild skola för s. k. oegentligt dövstumma, gemensam för hela riket.

I distriktsstyrelsens framställning finnas angivna de skäl, som tala för en dylik särskiljning. De oegentligt dövstumma, varmed i sin allmänhet talat avses sådana, som vid inträdet i skolan äro i besittning av tal- eller hörselrester eller av bådadera, lida — framhålles det där — i såväl språkligt som psykiskt hänseende utav att undervisas och ständigt leva tillsammans med de egentligt dövstumma. De olägenheter, som härav uppstå och vilka äro närmare angivna uti framställningen, ha föranlett det framställda kravet om

de oegentligt dövstummas hänvisande till en särskild anstalt, där undervisningen borde meddelas i annan form än beträffande egentligt dövstumma och efter metoder, som mera överensstämna med dem, som användas i skolor för normala. Antalet av de oegentligt dövstumma, som kunde beräknas hava gagn av en dylik särundervisning och för vilka den borde anordnas, har i distriktsstyrelsens framställning anslagits till omkring 15 procent av alla dövstumma.

Lärarsällskapets centralstyrelse, som med fyra röster mot tre funnit sig icke böra upptaga förslaget om särundervisning för de oegentligt dövstumma, har icke angivit de skäl, som därutinnan varit bestämmande. Möjligen ha de väsentligen pedagogiska skäl, som anförts till stöd för förslaget, icke ansetts i och för sig nog starka för att motivera en utbrytning eller ock ha de befunnits otillräckliga gentemot de faktiska och praktiska olägenheter, som skulle vara förbundna med utbrytning ur den allmänna organisationen av ytterligare en specialskola. Ty givetvis medför skolspecialiseringen vissa olägenheter, åtminstone den, att den dövstumme kan komma att för sin utbildning bliva nödsakad att bevista den ena olika läroanstalten efter den andra. Sålunda skulle, vad särskilt angår den oegentligt dövstumme, denne kunna komma att få sin utbildning vid icke mindre än tre särskilda anstalter. Intagen uti den allmänna distriktsskolan, vilken i regeln komme att fungera såsom upptagningsanstalt, finge han där tillbringa någon tid, längre eller kortare, innan beskaffenheten av hans lyte bleve konstaterad vara sådan, att han rätteligen borde få sin undervisning vid särskolan — ty icke *alla*, som kunna benämnas oegentligt dövstumma, skulle enligt förslaget hänvisas till särskolan, en del av dem kunde med fördel kvarhållas vid allmänna talskolan. För sänd till den särskilda skolan för oegentligt dövstumma finge han sedan, efter där genomgången lärokurs, förskickas till den å annat håll förlagda praktiska fortsättningsskolan, vilken ovan omförmälts och som här nedan kommer att vidare något beröras.

Utan att äga förutsättningar för att djupare intränga i det sålunda framkomna organisationsspörsmålet måste utredningen säga sig, att frågan är tvistig och dess lösning kanske ej så alldeles lätt. Att meningarna bland sakkunniga äro mycket delade i denna fråga synes framgå av vad handlingarna uppgiva beträffande dövstumläraryrkens ställning till densamma. Före nämnda vid rektor Bergqvists reservation fogade sammandrag angiver, att fjärde kretsen av lärarsällskapet ansett sig ej böra i denna punkt göra något uttalande, att ej heller sjunde kretsen härom yttrat sig likasom ej heller den femte, samt att bland de 32 medlemmar av lärarkåren, som uttalat sig, meningsolikheten varit avsevärd, ity att bland dessa 19 röstat för men 13 mot särundervisning för oegentligt dövstumma.

De framställda organisationsförslagen innefatta vidare en ytterst viktig punkt av genomgripande betydelse, i den mån de nämligen avse, att den nuvarande allmänna dövstumskolan skulle förses med överbyggnad av en praktisk fortsättningskurs.

Under betonande av de olägenheter, som äro förenade med den nuvarande saknaden av yrkesutbildningsanstalter för dövstamma, framhålles uti de underdåniga skrivelserna, att de dövstamma äro i stort behov av ordnad praktisk utbildning under sakkunnig ledning, omedelbart efter det de avslutat sin kurs i dövstumskola, och att sådan fortbildning, vilken borde läggas nästan uteslutande på praktisk grund och avse ren yrkesutbildning, lämpligast kunde beredas dem i särskilt därför upprättade utbildningsanstalter. Denna undervisning borde beredas både manliga och kvinnliga dövstamma samt, för att bliva fullt effektiv och lika för alla, vara obligatorisk och omfatta en läro-tid av två år. De elever, som icke undervisas i talskola, borde under dessa två år stanna kvar vid sin särskilda skola, där ju undervisningen under hela tiden skulle vara övervägande praktisk. Men för gossarna från talskolan kunde någon av de nuvarande skolorna med fördel användas; den bleve därigenom en specialskola för gossar från hela landet. Rörande flickornas praktiska utbildning nämnes, att Tysta skolan å Lidingön vore villig att för fortbildning mottaga dövstamma flickor från hela landet, vilka genomgått talskola, mot något understöd av allmänna medel.

Förslaget att bereda en fortsatt praktisk undervisning åt dövstumskolans alumner rymmer en högst behjärtansvärd tanke och kommer naturligen att i det förestående arbetet för dövstumväsendets ombildning bliva en huvudpunkt. Utredningen tilltror sig alls icke någon bestämd förmodan, huruvida de, som få att uttala det slutliga och bestämmande ordet i fråga om dövstumfrågans nyordnande, kunna varda villiga att utvidga dövstumutbildningen med den högst betydande överbyggnad, som förslaget avser, eller om den medverkan till de dövstummas praktiska fortbildning, som man kan vilja lämna, skall anses böra lämpligen beredas just i den form och på det sätt, som föreslagits. Att önskemålet livligt omfattas av dem, som hittills huvudsakligen yttrat sig, eller dövstumskolans lärarkår, är uppenbart, men även i de uttalanden, som därifrån framkommit, framträda i en och annan punkt meningsskiljaktigheter som visa, att ämnets organisatoriska innebörd ej ens på *det* hållet är oomtvistad.

Sålunda har vid den förberedande behandlingen inom lärarkåren, enligt vad meranämnda sammandrag jämväl visar, andra kretsen, med biträdande av tanken på Lidingöskolans anlåtande för flickornas fortsatta utbildning, ansett fortsättningskursen för gossar icke böra förläggas till en för hela landet gemensam skola utan böra ordnas av distrikten själva. Från några lärare har

uttalats, att kursen i fråga icke borde göras obligatorisk utan bliva frivillig; några ha ansett, att den borde bliva allenast ettårig. Den meningen, att kursen borde vara frivillig, omfattar även rektor Prawitz i sin reservation under framhållande, att det icke syntes honom lämpligt, att en dövstum, som ämnade bliva exempelvis gruv- eller sågverksarbetare, skulle vara tvungen att ödsla två år på en praktisk fortbildningskurs. Samma uppfattning uttalas i den av föreståndarinnan för förskolan i Göteborg gjorda framställningen. I den av rektor Booberg, med instämmande av femte distriktets lärarkrets samt dess skolstyrelse, ingivna framställningen säges, att det icke kan vara lämpligt ur någon som helst synpunkt, att de gossar, som under åtta år bevistat talskolorna, sändas till en för hela riket gemensam skola för fortsatt utbildning under två därpå följande år, utan vore det betydligt enklare, billigare och för alla parter fördelaktigare, om fortbildningskurserna ordnades vid distriktsskolorna. Att de sålunda berörda punkterna äro av stor betydelse i organisatoriskt avseende är ju givet; hela frågans lösning måste ju bliva väsentligen olika alltefter som fortbildningen skall förläggas till distriktsskolorna eller ej, bliva obligatorisk eller ej, ettårig eller tvåårig.

Hvad förslaget om förläggandet av flickornas fortsatta utbildning till Tysta skolan beträffar, har detsamma i nyssberörda framställning från femte distriktet betecknats såsom inkonsekvent, särskilt för den händelse staten skall övertaga dövstumväsendet. Utredningen vill tillägga att, efter vad densamma inhämtat, samma skola icke skulle kunna mottaga *hela* det antal flickor, för vilket, om fortsättningskursen bleve tvåårig och obligatorisk, den praktiska fortbildningen skulle beredas.

I viss mån sammanhängande med frågan om den praktiska fortsättningskursen är spörsmålet om den egentliga skoltidens längd. Vid denna fråga, såväl som en del andra ämnen, av större eller mindre vikt, som i de underdåniga framställningarna äro framlagda, finner sig utredningen icke här böra uppehålla sig. De beröra i allmänhet vad man skulle kunna kalla dövstumläroverkets inre organisation och torde, om man kommer till ett slutligt resultat beträffande de mera genomgripande ämnen, som berörts i det föregående, icke vålla några svårigheter eller någon tidsutdräkt för sin lösning.

Däremot möter en annan fråga — eller, rättare sagt, grupp av frågor — vilken blivit i de underdåniga skrivelserna endast knapphändigt berörd, men som här måste uppmärksammas, nämligen huru den inskränkning av skolornas antal, som föreslås, och den uppdelning av de kvarblivande skolorna efter olika skoltyper, vilken förordats, faktiskt och praktiskt skall komma till utförande, samt huruvida omregleringen kan genomföras med bibehållande av den nuvarande kommunala grunden, eller om denna bör helt eller delvis övergivas och staten i motsvarande mån träda i stället.

I centralstyrelsens framställning yttras härom följande, varmed även tredje distriktsstyrelsens skrivelse samstämmer:

»De nuvarande skolbyggnaderna tillhöra de särskilda distriktens landsting och stadsfullmäktige. Vårt förslag kan därför synas kräva en fullständig omläggning av äganderätten till dessa skolbyggnader, vare sig de nuvarande grundprinciperna för den ekonomiska sidan av organisationen skola kvarstå eller ej. Ehuru vi äro övertygade om, att den av oss föreslagna ändringen kan ske, även om skolornas ekonomi fortfarande som hittills skall vila övervägande på landsting och stadsfullmäktige, anse vi dock enklast och naturligast vara, att staten övertager dövtstumundervisningen i dess helhet i likhet med vad fallet är rörande blindundervisningen. Målsmän eller, där dessa det ej kunna, kommunerna hade då att erlægga ett årligt kosthållsbidrag av t. ex. 100 kronor för varje barn, landstingens bidrag borde, med särskild hänsyn till att dessas utgifter för närvarande äro så höga, sättas till 400 kronor för varje till landstingsområdet hörande barn, och det övriga skulle bestridas av statsmedel. Dock anse vi, att kosthållsbidrag icke bör utgå för eleverna i den praktiska fortbildningskursen, enär de kunna anses där förtjäna sitt kosthåll. Under sådana förhållanden synes det oss ock lämpligast att nuvarande skolbyggnaderna med tillhörande inventarier kostnadsfritt överlämnas åt staten antingen med full äganderätt eller med dispositionsrätt, ungefär i likhet med vad fallet är i fråga om städernas byggnader för allmänna läroverk. Såsom ytterligare skäl till, att staten borde övertaga dövtstumundervisningsväsendet, vilja vi framhålla, att därav skulle möjliggöras en rättvisare fördelning av kostnaderna därför. För närvarande finnes det kommuner, som i oproportionerligt hög grad äro belastade med utgifter för denna sak. Så betalar t. ex. Malmö stad årligen ända till 2,776: 33 kronor för varje i skola intaget barn.»

I slutpunkterna yrkas uti båda framställningarna, att »staten måtte övertaga dövtstumundervisningen efter i huvudsak enahanda grunder, som den förut övertagit blindundervisningen», men det ovan anförda visar, att man tänkt sig även annan lösning vara möjlig. Också hava inom centralstyrelsen tre ledamöter — herrar Prawitz, Nordin och Wallin — reserverat sig. Intet från själva dövtstumundervisningens synpunkt hämtat skäl finnes enligt deras mening för ändring i den nuvarande anordningen, enligt vilken dövtstumundervisningen är en kommunal angelägenhet, och vad angår sammanslagning av de nuvarande skolorna till ett färre antal, kunde enligt deras mening en sådan äga rum även med bibehållande av den nuvarande anordningen och med tillämpning av § 3 mom. 3 i 1889 års lag, enligt vilket stadgande Kungl. Maj:t äger att på framställning av landsting eller stad, som ej i landsting deltagit, i avseende å distriktens omfattning och antal vidtaga de förändringar, som av omständigheterna kunna påkallas. Beträffande de svagast begärade döv-

stummas avskiljande till en särskilt för dem avsedd anstalt säga sig reser-
vanterna anse en sådan anordning vara utförbar, utan att staten övertager
dövstumundervisningen, och man får väl antaga att reservanterna, ehuru de
ej därom uttala sig, anse detta sistnämnda vara förhållandet även beträffande
specialskolorna för de oegentligt dövstumma och för fortsättningskursen, i
händelse sådana skolor skulle komma till stånd.

Att även i övrigt meningarna äro delade framgår därav, att, enligt den
vid rektor Bergqvists reservation fogade översikten, av 52 lärare, som yttrat
sig i ämnet, 34 röstat för, men 18 mot statens övertagande av dövstum-
undervisningsväsendet, samt att i den från femte distriktet inkomna fram-
ställningen, utan bestämt uttalande i frågan, en närmare utredning av denna
punkt framhålles såsom önskvärd.

Vill man bibehålla den nuvarande lagstiftningens kommunala grund, upp-
står frågan, huru man på denna basis skall kunna träffa en anordning, som
å ena sidan skulle upprätthålla två eller eventuellt tre skolor, avsedda för
alumner för hela riket, och å den andra fyra, respektive tre, egentliga distrikts-
skolor, mottagande barnen från vart sitt av de särskilda nya distrikt, vari
riket skulle bliva indelat. Att de tre eller fyra stora distrikt, i vilka riket
komme att indelas, skulle vart för sig besörja lokaler och undervisning för
de allmänna egentliga distriktsskolorna, vore ju givet. Mindre klart är där-
emot, huru förhållandet skulle bliva med de två eller tre skolor, som obe-
roende av distriktsindelningen skulle mottaga sina alumner från hela riket.
Om, med bibehållande av den kommunala grundtanken, elevernas utbildning
även vid dessa skolor skulle bekostas av de särskilda distrikten, vart och
ett i fråga om sina dövstumma, uppkommer spørsmålet, på vilka vilkor de
nya distrikten skulle så att säga köpa sig in i dessa skolor och vem som
skulle vara dessa skolors principal. Ville man för dessas räkning och för
att bibehålla den kommunala grunden framkonstruera en ny kommunal enhet,
kunde en sådan väl svårligen komma att omfatta något annat eller mindre
än alla Sveriges landsting samt de städer, som icke deltaga i landsting, till-
sammansantagna. I vilket fall som helst uppkommer frågan om grunderna för
de inbördes ekonomiska vidräkningar och utjämnningar, som måste antagas
bliva nödvändiga mellan de nuvarande och de blivande kommunala distrikten.

Vill man åter söka frågans lösning enligt den utväg, som i framställ-
ningarna förordas såsom den enklaste, nämligen att staten skulle övertaga
dövstumundervisningen efter i huvudsak samma grunder, enligt vilka den förut
övertagit blindundervisningen, möta även här frågor, vilkas slutliga avgörande
kanske icke är så närliggande som det vid första påseendet kan tyckas.
Här framträda särskilt spørsmålen, på vilka villkor statsverket skall för ända-
målet bekomma de nuvarande distriktens skolbyggnader med dessas tillhörig-

heter, samt huruledes det framtida ekonomiska mellanbavandet mellan staten och det kommunala bör ordnas, ty i framställningarna förutsattes, att staten skulle i framtiden erhålla bidrag från orterna.

I de föreliggande skrivelserna ser man icke annat, än att de befintliga distriktsbyggnaderna skulle utan vidare överlämnas till staten antingen, såsom det säges, med full äganderätt eller med dispositionsrätt ungefär i likhet med vad fallet är i fråga om städernas byggnader för allmänna läroverk. Detta uttalande inrymmer tvenne högst olika alternativ, för så vitt hänvisningen till städerna och dessas läroverkshus avser och innebär, att framtida underhållet och nybyggnadsskyldigheten beträffande döfstumläroverkens byggnader icke skulle komma att påvåla statsverket, utan distrikten, vare sig de nuvarande eller de blivande. Under antagande, att den uttalade tanken på en dylik för distrikten alltjämt kvarstående tunga icke kommer att i ärendets behandling tillvinna sig någon vidare anslutning, torde hänsyn här kunna tagas till ensamt förslaget, att de nuvarande byggnaderna skulle med full äganderätt lämnas till staten.

I avseende härå borde ju kunna förutsättas, att distrikten, mot förmånen att för framtiden slippa ansvaret och bestyret med döfstumundervisningen och allenast vara förpliktade till vissa årsbidrag för eleverna, skulle vara villiga att utan vidare till staten överlåta sina tillgångar i byggnader och vad till dem hör. Så alldeles otvivelaktigt är *kanske* icke detta. Beträffande vissa av distrikten bleve det nog händelsen, men tilläventyrs icke i fråga om dem alla, detta beroende därpå, att möjligen ett eller annat distrikt skulle kunna anse sig, vid överlåtande till statsverket av sina tillhörigheter, göra ett mera värdefullt tillskott till den blivande samfälligheten än vad förhållandet vore med ett eller annat av de övriga och fördenskull ville göra anspråk på något vederlag i form av ekonomisk evalvering och utjämning. Blev ännu dylika anspråk tillbakavisade, kunde detta dock tänkas kräva sin tid.

Över huvud torde vid avgörandet av hithörande spörsmål vissa svårigheter kunna uppstå genom det för döfstumfrågan egendomliga förhållandet, att vid dess lösning omändring eller överflyttning kan ifrågakomma av vissa äganderätts- eller eljest privaträttsliga förhållanden, beträffande vilka ett statsmakternas beslut synes kunna bliva i mer eller mindre mån beroende av vad respektive sakägare kunna vara villiga att medgiva. Vad särskilt angår skolbyggnaderna inom de nuvarande distrikten, tillkommer äganderätten distrikten, vilka alltså torde kunna i fråga om byggnaderna eller deras användning uppställa villkor, dem det beror på distrikten själva att vidhålla eller eftergiva.

Med några antaganden härutinnan vill emellertid utredningen icke uppehålla sig, men anser sig i stället böra fästa uppmärksamheten på, att i frågan

om statens övertagande av dövstumväsendet nog olika meningar kunna tänkas uppstå rörande det principiella spørsmålet, *i vilken omfattning* staten verkligen bör från kommunerna avlyfta den tunga, som hittills huvudsakligen påvilat dem. Att en utjämning måste ske, så att den nu befintliga och i vissa fall alldeles oskäligen olikheten mellan skilda kommunala enheters kostnader för sina dövstumma ej vidare får bestå, är uppenbart, men lika otvivelaktigt är måhända icke vad härutöver finansiellt bör ske och i vilken mån staten bör till sig överflytta kostnaden och tungan för dövstumväsendet i dess helhet. På den ståndpunkt, som härutinnan intages, kommer storleken av de bidrag, som för framtiden skulle till staten från orterna utgöras, att bero.

I det föregående har utredningen förutsatt, att vid en blivande omreglering en skola skulle komma att frigöras. Utredningen bör dock icke lämna oanmärkt, att förslag framkommit, som måhända skulle, om de tillvunne sig anslutning, göra hela det nuvarande antalet skolor behöfligt. I den riktningen kan tilläventyrs det förhållandet tydas, att man i de granskade framställningarna icke funnit placering för de flickor, vilka skola genomgå sin praktiska fortbildningskurs, annorledes än genom deras inrymmande i enskild skola, vilken för övrigt icke skulle kunna mottaga hela det antal flickor, som med en tvåårig obligatorisk kurs skulle dit hänvisas. Likaså bör anmärkas, att yrkande framkommit — så av rektor Prawitz i hans reservation — att, därest genom förändringen någon av de nuvarande skolorna bleve överflödig, densamma syntes böra användas till asyl för obildbara dövstumma. Även i den från femte distriktet genom rektor Booberg framlagda skrivelser uttalas meningar, som häntyda på att hela nuvarande antalet skolor kunde bli behöfligt, bland annat även här tanken på en asyl för dövstumma idioter eller dövstumma vanföra.

Härmed må nu vara huru som helst. Även om man får antaga, att en dövstumskola blir frigjord, är det fördenskull icke sagt, att rätta och lämpligaste användningssättet för densamma vore dess anlåtande för blinda med komplicerat lyte. Den överblivna anstalten kunde, säges i framställningarna, användas till sinnesslöanstalt, vanförestalt eller annat lämpligt ändamål. Med dessa ord hava användningssätt påpekats, som visserligen kunna sättas i fråga. Särskilt gäller detta om dess användning för sinnesslövarlden. Utredningen får härutinnan erinra om vad förra utredningen i sitt betänkande s. 79 anført i fråga om framkomna förslag att bereda anstaltsvård åt vissa slag av sinnesslöa. I den proposition, som vid 1911 års riksdag framlades om anläggning av ett nytt hospital vid Strängnäs, hade Kungl. Maj:t föreslagit, att vid hospitalet skulle beredas 250 asylplatser för

sådana obildbara sinnesslöa, som vore för omgivningen vådliga. Riksdagen gillade icke detta senare förslag, men detta därför, att riksdagen ansåg olämpligt, att den för sådana sinnesslöa nödiga vården skulle förläggas till hospitalen, vilka enligt riksdagens åsikt borde uteslutande förbehållas de i egentlig mening sinnessjuka, men förklarade sig å andra sidan icke vilja förneka, att det kunde böra ankomma på staten att i avseende å de fall av idioti, varom fråga vore, bereda den behövliga vården. Det vill synas, som skulle en frigjord dövstumskola kunna lämpligen anlitas för berörda ändamål, och otvivelaktigt lämpligare än till en anstalt för blinda med komplicerat lyte.

Slutligen bör framhållas, att det alls icke kan med någon säkerhet antagas att, om en skolbyggnad frånvinnes dövstumväsendet, detta just skulle bli den, som ensam kunde påtäckas för blinda med komplicerade lyten, nämligen Lunds. Både lärarsällskapetets styrelse och tredje distriktets skolstyrelse lämna i sina framställningar så gott som osagt, vilka av de nuvarande dövstumanstalterna skulle bibehållas och vilken bland dem följaktligen kunde lösgöras. Centralstyrelsen upptager sin skrivteckenskola utan att angiva, var den skulle vara belägen, enahanda är förhållandet beträffande dess tilltänkta fortsättningsskola, och vad angår dess fyra distriktsskolor, lokaliserar dessa icke i vidare mån än att de betecknas sålunda: den nordligaste, de två mellersta, varvid angives att den ena av dessa skulle vara skolan i Vänersborg, samt den sydligaste. I distriktsstyrelsens framställning är ämnet berört endast medelst anförande av följande grunder: de egentligt dövstamma, som undervisas enligt talmetoden, hänvisas till tre anstalter, en i norra, en i mellersta och en i södra Sverige, de oegentligt dövstamma samt skrivteckeneleverna till var sin av de nuvarande centralt belägna dövstumskolorna. Om platsen för den blivande fortsättningsskolan är ej heller här något uttalande gjort. Att distriktsindelningsfrågan, i förevarande framställningar så ytterst knapphändigt berörd, samt i samband därmed frågan, *vilka* av de befintliga skolanstalterna skola för ena eller andra skoltypen begagnas och vilken skall sättas ur bruk, kan komma att bli föremål för meningsbrytningar, till detta antagande föranledes man av åtskilligt, som i ämnet yttras uti det från femte distriktet inkomna memorialet. I varje fall saknas i handlingarna erforderlig ledning för ett något så när tillförlitligt omdöme, vilken den dövstumskola är, vars indragning det skall vid omregleringen gälla. Möjligt, kanske troligast, är, att den skolan *icke* blir Lunds.

Genom den nu lämnade framställningen har utredningen sökt att giva en närmare granskning av tanken om den föreliggande frågans anknytning till spørsmålet om dövstumväsendets omreglering. Utredningen har sökt göra detta genom att, med ledning av de i regleringsfrågan inkomna handlingarna, lämna en översikt av de huvudpunkter, som av omorganisationen beröras så

i principiellt som praktiskt ekonomiskt avseende, och härmed en ledning för omdömet om, huruvida det kan vara riktigt att ställa det trängande spörsmål, som här är å bane, i beroende av den lösning, dövtumfrågan kan komma att få. Utan att våga uppställa någon som helst beräkning om den tid som kan åtgå, innan ett fullständigt organisationsförslag kan bli framlagt samt av dem, som i ärendet hava en mer eller mindre omfattande beslutanderätt, vederbörligen godkänt, och innan — vad som kanske härvidlag icke är minst viktigt att uppmärksamma — den övergångstid gått till ända, som för dess faktiska och praktiska utförande torde bli behöflig, tror sig utredningen hava fullt fog för den meningen, att den här föreliggande frågan icke bör göras svävande i avbidan härå, oavsett den ovan framhållna nära liggande och troliga möjligheten att, när dövtumfrågan blir löst, utbytet därav blir för den sak, som här är i fråga, rent negativt.

Plats för förläggningen.

Utredningen får här efter öfvergå till närmare redogörelse för det förslag i förläggningsfrågan, som utredningen har att framställa.

I syfte att inhämta, huruvida någon lämplig plats för anläggningen kunde vara att finna i någondera av städerna Lund eller Malmö, hafva ledamöter av utredningen under den gångna vintern gjort besök i nämnda båda städer. Av de områden i Lund, som med ledning av då tillgängliga anvisningar undersöktes, syntes emellertid intet vara av beskaffenhet att kunna med fördel ifrågakomma.

Ang. Malmö såsom förläggningsplats

Däremot erhöles i Malmö anvisning å ett markområde, vilket, beläget intill nordöstra sidan av nya centralfängelsets tomt, tycktes till fullo motsvara de önskemål, som kunde framställas. Området ifråga tillhör emellertid icke staten utan Malmö stad. Samtidigt inhämtades emellertid, att Malmö stad, som redan till fördel för fångvårdens intresse åtagit sig en viss inskränkning i sin dispositionsrätt öfver en del av området, möjligen vore villig att utan ersättning avstå detsamma till statsverket och att måhända härutöver vidtaga utan kostnad för kronan de anordningar, som erfordras för att få stadens kloak-, vatten-, gas- och elektricitetsledningar ävensom dess spårvägar framdragna till områdets gräns. Vid sådant förhållande och sedan av verkställda undersökningar framgått, att anläggningskostnaden å området skulle komma att avsevärt understiga Hammarbyförslaget, fann utredningen sig böra gå i författning om framställning till stadsfullmäktige i Malmö beträffande områdets upplåtande till statsverket.

Området är emellertid, såsom nyss antytts, belastat med en servitut gentemot centralfängelset, tillkommen i och vid de förhandlingar mellan stats-

verket och staden, vilka föregingo det år 1909 fattade beslutet rörande nya centralfängelsets anläggning. Såsom grund för det aftal, som träffats mellan Kungl. Maj:t och kronan å ena samt Malmö stad å andra sidan angående förvärvandet av den tomt, varå fängelset nu är uppfört, har bland annat legat en av staden den 4 oktober 1907 beslutad utfästelse, enligt vilken en del anordningar av staden skulle vidtagas i ändamål att vinna ett mera fritt och avskilt läge för fängelsebyggnaderna genom att utmed fängelsetomten utlägga gator ävensom planterade områden. Å den sida av fängelsetomten, varom här är fråga, skulle det område, vilket skulle hållas av staden planterat och alltså vara från bebyggande undantaget, omfatta ett jordstycke av 100 meters bredd oberäknat gatan. Då den areal, som ifrågakomdes för blindanstalten, skulle förläggas just intill sistberörda gata, komme servituten att träffa samma areal i så stort omfång, att dess användning för det nu tilltänkta ändamålet icke kunde ifrågakomma, för så vitt det träffade förbehållet i fråga om dess bebyggande behöfde från statens sida vidhållas även gentemot en statens egen anstalt av den beskaffenhet som den nu ifrågasatta. Innan någon framställning kunde av utredningen avlätas till stadsfullmäktige i Malmö, fann sig därför utredningen böra utverka kungl. fångvårdsstyrelsens uttalande i fråga om eventuell eftergift av det villkor rörande platsens bebyggande, som för närvarande funnes uppställt.

I skrivelse den 6 sistlidne februari, befintlig bland de handlingar som av utredningen härvid överlämnas, avgav kungl. fångvårdsstyrelsen svar å utredningens hemställan.

K. styrelsen framhöll härvid, hurusom förutsättningen, att området omkring fängelset bleve på angivet sätt frilaggt, intagits i Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvet av fängelsetomten, avgiven till 1909 års riksdag, vilken sedermera godkänt förvärvet, samt att avsikten uppenbarligen varit att förekomma, det obehöriga kunde vinna alltför nära inblick inom fängelseområdet, samt att bereda fritt tillflöde för luft och ljus. Under förutsättning, att de ifrågakomda anstaltsbyggnaderna hölles allenast vid den våningshöjd, som det uppgjorda ritningsförslaget utvisade, samt förlades på sådant sätt, att möjligast största område lämnades öppet mellan husen och gatan utmed fängelsetomten ävensom att området icke allt för mycket belamrades, syntes det styrelsen, som om det oefftergivliga kravet på luft och ljus samt frihet från störande grannskap läte sig förena med blindanstaltens förläggande å ifrågavarande område. Det torde till och med, anför styrelsen, kunna anses såsom en fördel att genom dess överlämnande till kronan för avsedda ändamålet allmänheten utestängdes från platsen, vilken möjligen eljest kunde komma att upplätas till samlingsställe för nöjessökande eller bliva ett tillhåll för den lösa befolkningen. Från fångvårdens sida vore önskvärt att, i hän-

delse området på föreslaget sätt bebyggdes, platsen närmast gatan invid fängelsetomten försågs med trädplantering.

Visserligen kunde för fängvården vara önskvärt att för framtiden äga möjlighet av någon utvidgning i avseende å sitt område, en utvidgning som kunde stå att vinna inom den nu avsedda marken. Skulle i framtiden visa sig, att blindanstaltens behov skulle kunna förenas med ett tillmötesgående gentemot framtida önskemål i sådant hänseende från fängvårdens sida, vågade styrelsen därför motse, att tilläventyrs någon mindre del av ifrågavarande mark kunde ställas till fängvårdens förfogande.

Utan att härå framställa några anspråk, fann kungl. styrelsen i betraktande av det behjärtansvärda statsändamål, varom fråga vore, sig således böra för sin del förklara, att kungl. styrelsen icke hade något att erinra mot att ifrågavarande område upplätes såsom plats för en blindanstalt av ungefärligen den omfattning och den anläggningsplan, som framlagts, allt dock under förutsättning att Kungl. Maj:t och riksdagen funne den i Malmö stadsfullmäktiges förenämnda beslut den 4 oktober 1907 upptagna utfästelse kunna eftergivnas i de delar, förslaget innebär.

Vad beträffar den av kungl. fängvårdsstyrelsen framställda tanken, att någon mindre del av området möjligen kunde i framtiden få tagas i anspråk för fängvårdens behov, vågar utredningen icke med någon säkerhet förutsätta, att något dylikt utrymme skall kunna bliva att påräkna, då anstaltens eget behov, det nuvarande och det för framtiden antagliga, synts utredningen påkalla för blindanstalten den områdets storlek, som blivit ställd i fråga. Då emellertid kungl. styrelsen icke i nu berörda avseende framställt något villkor, och då de önskemål, dem styrelsen i andra delar förutsättningsvis frambållit, äro av beskaffenhet att böra kunna tillgodoses, synes något hinder från det andra statsintresse, som kunde tänkas här kollidera, icke föreligga. Utredningen fann sig med anledning härav böra till Malmö stadsfullmäktige avlåta sin framställning i ämnet.

Denna framställning gick ut därpå, att det såsom behöfligt ansedda området, utgörande en areal av 4,1 hektar samt med beteckning litt. A inlagt å en bland handlingarna i detta ärende befintlig av stadsingenjören i Malmö majoren m. m. A. Nilsson upprättad karts-kiss, måtte av Malmö stad till Kungl. Maj:t och kronan med äganderätt gravationsfritt upplåtas, samt att staden måtte förbinda sig att till områdets gräns kostnadsfritt för kronan framdraga stadens kloak-, vatten-, gas- och elektriska ledningar.

Utredningen ifrågasatte jämväl utfästelse från stadens sida, att vid ett blivande bebyggande av den staden tillhöriga mark, som ligger bortom det ifrågavarande området och som å nyssnämnda karts-kiss blivit till sina gränser betecknad med g, h, i och j, den del, som ligger närmast intill det till-

tänkta anstaltsområdet, skulle bliva använd för trädgård eller plantering samt å den återstående delen ej högre byggnader än i tre våningar komma att uppföras.

Stadsfullmäktige, hos vilka av enskilda medlemmar motion framlades i överensstämmelse med utredningens hemställanden, funno sig icke böra åtaga sig sistberörda utfästelse, vilken avstyrkts af drätselkammaren under uttalande att en sådan utfästelse från stadens sida ansåges innebära en för stark begränsning i fråga om det senast omnämnda markstyckets bebyggande och anordnande ävensom möjligen kunde åstadkomma svårigheter vid uppgörande av blivande stadsplan. I övrigt bifölls enligt tillstyrkan av drätselkammaren den väckta motionen.

På sätt utvisas av fullmäktiges i ärendet hållna protokoll av den 20 sistlidne februari med bilagor, förklarade sig alltså staden villig att till Kungl. Maj:t och kronan med äganderätt gravationsfritt upplåta det begärda området med utfästelse, att fångeshandling skall utfärdas och äganderätten övergå omedelbart, sedan Kungl. Maj:t efter beslut av riksdagen bestämt, att till området i fråga skall förläggas en statens anstalt för blinda med komplicerade lyten av i huvudsak den omfattning, som i förra utredningens betänkande anges, varjämte staden förband sig att till anstaltsområdets gräns kostnadsfritt för kronan framdraga stadens kloak-, vatten-, gas- och elektriska ledningar ävensom att till anstaltens blivande huvudingång åt Lundavägen utsträcka stadens spårvägar.

Området i fråga utgör, såsom ovan nämnts, en areal av omkring 4,1 hektar, vilken areal utredningen — i betraktande av markens för ändamålet gynnsamma beskaffenhet — anser vara för anstalten fullt tillräcklig. I söder sträcker det sig till den s. k. Norra Bulltoftavägen, vilken det angränsar på en sträcka av allenast trettio meter i riktning från väster till öster. Från östligaste punkten vid Bulltoftavägen går området gräns i nästan nordlig riktning en sträcka av ungefär 200 meter, utmed en i föreslagen stadsplan tilltänkt gata, till dess densamma möter det ovan omnämnda område, beträffande vilket utredningen ifrågasatte den av stadsfullmäktige icke medgivna framtida inskränkningen av stadens dispositionsrätt, följer sistberörda områdes gräns i ungefär nordvästlig riktning och i rak linje omkring 160 meter, varefter den bryter sig i rät vinkel åt sydväst, följande den s. k. Lundavägen i rät linje omkring 185 meter till dess den träffar den vinkelrätt mot Lundavägen tillämnade gatan utmed nya fängelset, vilken gata blir området gräns på en sträcka av cirka 250 meter intill den västligaste punkten av området ovan nämnda gräns utmed Norra Bulltoftavägen.

Området är en del av Östra förstadens ytterområde, ligger inom stadens jurisdiktion, men utom stadens nuvarande planlagda område. Förslag till reglering och utvidgning av stadsplanen för Malmö är emellertid under senare

åren upprättat, sträckande sig jämväl över denna del av stadsområdet, och anstaltsområdets gränser ha valts just med huvudsaklig anslutning till sagda förslag. Enligt detta förslag skulle den mark, som angränsar området i nordost, användas till kvarter för s. k. slutet bebyggande. Blir sålunda bestämt, komma dock helt visst dessa kvarter icke att förlägga sina byggnader intill anstaltsområdets gräns, och i allt fall skulle sådant icke låta sig göra utan med uppförande av brandmurar mot anstaltsområdet. I betraktande av dettas storlek, och då för övrigt planteringar måste komma till stånd å de delar av detsamma, där sådant kan vara påkallat, kan den omständigheten, att en formlig utfästelse rörande sättet för den ifrågavarande markens bebyggande icke från stadsfullmäktige erhållits, icke anses vara av någon avsevärd betydelse i saken.

Områdets gräns mot Lundavägen är lagd i enlighet med stadsplaneförslaget, icke enligt vägens närvarande läge. Enligt sagda förslag skall vägen nämligen vidgas; den kommer att utmed fängelsets tomt och vidare i fortsättningen utmed anstaltsområdet erhålla en bredd av 30 meter samt förses med trädplantering; trottoaren från staden utefter Lundavägen skall hit förlängas; och äro, efter vad utredningen inhämtat, dessa åtgärder omedelbart förestående.

På andra sidan om Lundavägen mitt emot anstaltsområdet äro enligt stadsplaneförslaget tillämnade, mellan Lundavägen och den parallellt med denna gående stambanan från Malmö norrut, några byggnadskvarter, avsedda för s. k. öppet bebyggande. På andra sidan järnvägen, på obetydligt avstånd därifrån, möter havet, vars närmaste del här utgöres av den s. k. Lommabukten. Avståndet vinkelrätt från området över Lundavägen och järnvägen till stranden är inemot 300 meter. Förslag har uppkommit att genom utfyllning i Lommabukten och i de västligare därom åt staden till liggande delarne av Öresund vinna utrymme för industriella anläggningar i förening med nydaning överhuvud av Malmö hamnförhållanden. Huru härmed än kan komma att gå, synas icke några sådana förhållanden därigenom uppkomma, som skulle kunna göra anstaltens läge å platsen i fråga ogynnsamt.

På vägen från området till staden utmed Lundavägen möter, bortom fängelseområdet, egentligen icke någon mera bebyggd stadsdel förrän i de kvarter, som ligga vid och bakom Kirsebergsfolkskolan, denna belägen omkring 300 meter från området, och bortom skolhuset finnas, innan man kommer till de fullständigt bebyggda stadsdelarna, rätt stora områden med ett än så länge ganska glest bebyggande. Anstaltens belägenhet skulle här få och säkerligen mycket länge behålla en avgjort lantlig karaktär, ett förhållande som är en given fördel. Härtill kommer det högst beaktansvärda förhållandet, att anstalten, genom utsträckning av spårvägarnas huvudlinje å

Lundavägen ända till den blivande huvudingången, skulle erhålla en förmån av allra största betydelse och ernå en förening av på en gång fredad förläggning och bekväm samfärdsel.

Områdets terräng är synnerligen jämn, den växlar mellan 3—5 meter över havets medelvattenyta. Den har, enligt vad utredningen inhämtat, en förträfflig byggnadsgrund. Att anstalten, hit förlagd, skulle erbjuda fördelar av ideellt värde för den blivande lärare- och vårdarepersonalen även i och genom själva sitt härliga läge, med utsikt från anstaltsbyggnaderna över Öresund och över de fria vidder, som åt andra håll öppna sig, behöver icke framhållas.

I fråga om de kostnader, dem Malmö stad vill i saken vidkännas, torde utredningen böra, enligt vad därom förekommer i de till stadsfullmäktige beslutet hörande handlingar, här omnämna följande. För den del av området, som är belastad med den till fängsvårdens förmån åtagna servituten och vilken beräknats utgöra 2,4 hektar, har något särskilt värde icke angivits eller beräknats. I fråga om den återstående delen, 1,7 hektar eller 17,000 kv.-meter, har till jämförelse omnämnts, att bytespriset för den till fängelset upplåtna närbelägna tomten utgjort 6 kronor kvadratmetern, men därvid har anmärkts, att det här ifrågavarande jordstycket knappast kunde skattas så högt. Stadens kostnad för framdragande av kloak-, vatten-, gas- och elektriska ledningar samt av spårvägen har beräknats till 67,282 kronor, vartill skulle komma beräknade 1,370 kronor för områdets frigörande genom stadens försorg från ett par därå nu befintliga arrenderättigheter.

Ovan nämndes, hurusom genom verkställda undersökningar inhämtats, att anläggningskostnaden å området skulle komma att ställa sig väsentligt billigare än enligt Hammarbyförslaget. I avseende härå hade nämligen utredningen anmodat arkitektfirman Ewe och Melin i Malmö att göra en ny kostnadsberäkning av byggnadsförslaget, tänkt såsom utfört å tomten i fråga. Denna kostnadsberäkning gav till resultat, såsom nedan skall närmare angivas, ett belopp av 505,000 kronor, understigande alltså Hammarbyförslaget med icke mindre än 80,000 kronor.

I betraktande av samtliga de förhållanden, vilka utredningen nu framställt, bestämde sig utredningen för att förorda anstaltens förläggning till ifrågavarande tomt i Malmö.

Sedan utredningen ernått detta resultat av sitt arbete, ingick emellertid till utredningen meddelande därom, att inom Lunds stad tanke uppkommit, att staden skulle för vinnande av anstaltens förläggning inom dess område

Ang. Lund
såsom för-
läggnings-
plats.

erbjuda statsverket därstädes belägen lämplig tomt ävensom sådana förmåner i övrigt, som motsvarade vad Malmö stad åtagit sig. Då i samband härmed inhämtades, att de tomter, som inom Lund nu ifrågasattes till eventuellt upplåtande, vore andra och bättre belägna än de, på vilka utredningen tidigare fått anvisning, och att motion till stadsfullmäktige därstädes vore att omedelbart förvänta, fann sig utredningen givetvis böra avvakta det resultat, vartill den inom Lunds stad sålunda uppkomna frågan kunde hos därvarande stadsfullmäktige komma att leda.

Utgången härutinnan föreligger i det Lunds stadsfullmäktiges protokoll av den 4 denna månad, vilket med tillhörande bilagor härmed överlämnas.

Såsom av handlingarna framgår, erbjuder Lunds stad Kungl. Maj:t och kronan för nu ifrågavarande ändamål såsom gåva med full äganderätt erforderlig mark intill fem hektar gravationsfritt å ettdera av tvenne skilda områden, det ena beläget norr om staden vid landsvägen mot Getinge och utgörande ägolotten nr 21 samt del av ägolotten nr 20 å stadens norra fälad, det andra väster om staden å plats sydväst om nya västra folkskolan inom ägolotten nr 63 å stadens södra fälad. Staden åtager sig ock kostnadsfritt för kronan att till respektive områdes gräns framdraga stadens kloak-, vatten-, gas- och elektricitetsledningar ävensom att inom det område, som komme att lämnas, anlägga en fem meter bred skyddsplantering utmed alla sidor av området, och skulle staden härjämte anordna, i fråga om det först nämnda området, en gångbana om tre meters bredd med kantsten och cementplattor samt rännsten mot landsvägen fram till anstaltens blivande huvudingång vid Getingevägen samt, beträffande den senare platsen, en i upprättat stadsplaneförslag upptagen gata om 12 meters bredd längs utmed folkskolans norra gräns fram till anstaltens blivande huvudingång, vilken gata skulle utläggas i makadam med tre meter breda gångbanor, försedda med kantsten och cementplattor samt rännsten mot körbanan.

I beslutet har förbehållits, att det område, som upplätes, icke måtte, vid framtida utsträckning av stadsplanen, bliva från stadsplaneregleringen undantaget samt att definitivt avtal med staden rörande överlåtelsen i fråga skulle vara träffad före utgången av år 1915. Drätselkammaren skulle äga utfärda fångeshandling samt äganderätten till staten övergå omedelbart, sedan Kungl. Maj:t efter beslut av riksdagen bestämt, att till området skulle förläggas en anstalt i det syfte samt av i huvudsak den omfattning, som vore i fråga.

Efter erhållen underrättelse om detta stadsfullmäktiges beslut hava utredningens ledamöter för att vinna närmare kännedom om de erbjudna platserna besökt Lund samt i sammanhang därmed, för att göra nödig jämförelse, även Malmö.

Av platserna i Lund, vilka båda befunnos för avsedda ändamålet tillfredsställande, syntes härvid den utmed Getingevägen belägna äga företräde. Mot tomten å södra fäladsmarken kunde anmärkas, att dess läge alldeles invid en folkskola ej är fullt lämplig, och att stadens bebyggande, redan utsträckt intill skolhusets område, kan tänkas ytterligare fortskrida åt detta håll i sådan omfattning, att anstalten snart nog komme att befinna sig inom ett mera bebyggt stadsområde.

Några erinringar av nu antydd art syntes däremot icke vara att göra mot platsen utmed Getingevägen, och kom utredningen till den uppfattningen, att, om överhuvud anstalten skulle förläggas till Lund, sistberörda område vore det, som borde komma i fråga.

Platsen utmed Getingevägen, vilken utgör fortsättning av stadens i söder och norr gående huvudgata, är belägen inom stadens jurisdiktion, men utom dess ännu planlagda del. Området, för vars utläggande till lämpligast önskvärda ägofigur något hinder icke synes möta, skulle få sitt läge norr om sagda väg samt åt sydväst närmast angränsa stadens stort tillmätta kyrkogård. Avståndet förbi kyrkogården till stadens nordligaste mera bebyggda del kan anslås till ungefär 700 meter. På södra sidan om Getingevägen snett emot den tilltänkta platsen ligger Annetorps tegelbruk, och söder om detta möter den gamla s. k. Helgonagården, varå vissa allmänna institutioner dels redan äro befintliga dels skola framdeles komma till stånd, enkannerligen i och genom förflyttning och utvidgning av befintliga allmänna sjukvårdsinrättningar, till vilka avståndet icke skulle bliva långt. På föga avstånd från området åt nordväst ligger Malmöhus läns anstalt för sinnesslöa, Möllevångshem. I övrigt är åt väster, norr och öster terrängen fri från bebyggande, vadan anstalten skulle få ett öppet och antagligen för framtiden fredat läge, utan störande grannskap. Området tillhör den högst belägna delen av staden, anstalten skulle där få en synnerligen vacker placering med tilltalande utsikt åt alla håll. Terrängen är jämn och erbjuder enligt lämnad uppgift en utmärkt byggnadsgrund.

Vad angår de från Lund gjorda erbjudandena torde, på sätt i motsvarande avseende meddelats här ovan beträffande Malmö, böra anmärkas, att den utlovade marken, för vilken i handlingarna ingen värdesättning är angiven, påtagligen representerar en ganska betydande värdesumma. För de åtgärder beträffande ledningar m. m., dem staden utfäst sig att vidtaga, har beräknats en kostnad av 20,710 kronor, däruti inbegripet dels 1,000 kronor för lösen av en arrenderätt, varifrån platsen skulle genom stadens omsorg frigöras, dels 2,500 kronor för flyttning av en ladubyggnad, vilken, om den komme att falla inom området, staden skulle låta föra därifrån.

Någon jämförande undersökning av själva anläggningskostnaden för anstalten, om den skulle förläggas hit, har icke skett, men utredningen saknar anledning antaga, att någon avsevärd skillnad skulle uppkomma i förhållande till Malmöförslaget.

Jämförelse
mellan alter-
nativet
Malmö och
Lund.

Utom all fråga erbjuda båda de nu ifrågakända platserna i resp. Malmö och Lund utmärkta förutsättningar för en lycklig lösning av förläggningsfrågan.

Malmöförslaget äger dock ett företräde i och genom det utmärkta kommunikationsmedel, som dess spårväg erbjuder och som möjliggör den dubbla förmånen av på samma gång fredad och något avskild förläggning samt lätt och bekväm samfärdsel. I Lund finnes icke ännu spårväg anlagd.

Visserligen skulle man kunna säga, att anstalten i ett avseende skulle få ett bättre läge i Lund: den komme där avsevärt närmare de sjukvårdsinrättningar, vilkas anlåtande vore för anstaltens räkning behöfligt. Men denna närhet kan dock icke hava någon nämnvärd betydelse och detta just i följd av nämnda kommunikationsmedel, som i Malmö leder från området i fråga genom staden direkt till de låt vara på längre avstånd belägna allmänna sjukvårdsinstitutionerna, och som i övrigt och överhuvud medför, att all den sjukvård, som blir för anstalten och dess alumner behöflig, bör kunna erhållas i stort sett lika lätt som i Lund. Särskilt torde i detta sammanhang böra framhållas, att Malmö allmänna sjukhus äger, i motsats mot vad förhållandet är vid lasarettet i Lund, fullständig ortopedisk klinik, vilket med hänsyn till de många vanföra inom anstalten är av stor betydelse.

Vad särskilt beträffar anstalter för psykiatrisk vård har Malmö än så länge asyl för sinnessjuka, Lund har hospital. Asylen i Malmö ligger dock närmare till det tilltänkta anstaltsområdet därstädes än vad förhållandet är med hospitalet i Lund i förhållande till lägenheten vid Getingevägen. Asylen i Malmö är emellertid avsedd att upphöra. Om och när detta förhållande inträder, kan dock därigenom icke anses uppstå någon avsevärd olägenhet för Malmöförläggningen i jämförelse med Lundaförslaget. Ty hospitalet i Lund ligger så pass långt borta från tomten vid Getingevägen, att man i alla fall icke kunde påräkna, att någon vid hospitalet anställd läkare kunde antagas för den ständiga och vardagliga sjukvården vid anstalten, vilket eljest visserligen i och för sig kunde vara en förmån. Däremot saknas icke utsikt att erhålla denna förmån, om anstalten förlägges till Malmö, då det väl torde få betraktas allenast som en tidsfråga, att någon psykiatrisk utbildning blir föreskriven som kompetensvillkor för läkaretjänsten vid ett centralfängelse. Den nuvarande innehavaren av fängesläkaretjänsten i Malmö saknar i övrigt — enligt vad utredningen har sig bekant — ingalunda psykiatrisk erfarenhet.

Vad som gör att utredningen tillmäter den spårvägsförbindelse, som Malmö erbjuder, en avgörande betydelse är, förutom det ovan sagda, åtan-ken på de reella praktiska förmåner, som tillvaron av en dylik kommunika-tionsled måste erbjuda anstalten i dess vardagliga drift och bestyr. Skydds-lingarnas forslande till och från anstalten, personalens besök och utträttningar inom staden, varors och förnödenheters transport till anstalten — utsikt lärer nämligen finnas att även varutransport skall kunna bli förmedlad genom spår-vägen — allt underlättas därigenom på ett sätt, som måste erkännas vara högeligen betydelsefullt. Visserligen är ju avståndet i Lund från det tilltänkta anstaltsområdet och till de delar av staden, med vilka anstalten eller dess personal kunde tänkas huvudsakligen få sina förbindelser, icke vad man kal-lar långt, och åtskilliga försändelser till anstalten skulle säkerligen komma att besörjas fritt för anstalten. Avståndet är dock tillräckligt långt för att, sådant oavsett, komma att kännas hämmande och tyngande; och utredningen finner sig icke förvissad, huruvida man, om platsen vid Lund valdes, skulle kunna undvara häst med stall och kusk, vilket allt däremot, om Malmö väl-jes, utan vidare kan ur förläggningsförslaget elimineras.

Ser man på anstaltens eget omedelbara praktiska intresse, synes för den skull Malmöförläggningen böra förordas.

Från Lund hava emellertid uttalanden framkommit, som anlägga en i viss mån annan och vidgad synpunkt. I den till stadsfullmäktige avlätna motio-nen framhålles, att institutionen, förlagd till Lund, skulle bli till stor be-tydelse för universitetet, i det att ett ganska rikt studiemateriel komme att ditföras för såväl blivande ögon- och öronläkare som ock för dem, vilka idka psykiatriska och psykologiska studier. Detta beröres även i drätselkamma-rens till stadsfullmäktige avgivna yttrande i ärendet, och bland bilagorna till stadsfullmäktiges protokoll förefinnes jämväl ett av professorn i psykologi och pedagogik vid Lunds universitet Axel Herrlin avgivet utlåtande, däri han ut-talar, hurusom eleverna vid anstalten skulle, efter vad hans iakttagelser vid besök å skolhemmet i Vänersborg givit vid handen, erbjuda ett utomordent-ligt material för psykologiska studier. Den komparativa själsforskningen finge där se former och yttringar av själsliv, som ägde det största intresse för såväl psykologen som psykiatrikern. Om därför institutet förlades till Lund, skulle dessa båda vetenskaper vara i hög grad betjänta därav. Å andra sidan — framhåller professor Herrlin — skulle också institutet därav skörda vinst. Den svåra och vanskliga uppgiften att uppfostra ifrågavarande slags indivi-vider behövde allt det stöd, som den vetenskapliga forskningen kunde lämna. Den moderna pedagogiken, baserad på dessa psykologiska iakttagelser, hade visat, säger han, att förvånande resultat kunde uppnås med undervisningen för de sinnesslöa. Men såväl psykologi som pedagogik befunde sig i stän-

dig utveckling. Det vore därför av allra största vikt, att möjlighet till utbyte mellan vetenskap och praxis på detta område förefunnnes, till stöd för vilken uppfattning professor Herrlin ville jämväl anföra, att personer, sysselsatta med undervisning för sinnesslöa, vid flera tillfällen hos honom sökt de råd och upplysningar, som den psykologiska vetenskapen haft att lämna. Professorn i teoretisk filosofi vid Lunds universitet Hans Larsson har, med framhållande att han fullkomligt delade övertygelsen om den stora betydelsen för psykologisk forskning, som de dövstumblindas uppfostran erbjuder, samt vice versa psykologiens betydelse för den senare, förklarat sig livligt instämma i professor Herrlins uttalande.

Vad sålunda anförts såväl om anstaltsalumnernas betydelse såsom material för vetenskaplig forskning som angående den förmån, vilken skulle komma anstalten själv till del genom utbyte mellan vetenskap och praxis på området i fråga, kan naturligen icke jävas. Vid närmare överbägande synes det dock, som borde de nu framhållna ömsesidiga förmånerna kunna även med anstaltens förläggning till Malmö ernås i en omfattning, som i det allra närmaste måste motsvara vad som vunnes genom dess förläggning till Lund. Förklaringen härtill är given i och genom de båda städernas närbelägenhet till varandra samt de snabba och tätta förbindelser, dem järnvägen dem emellan uppehåller. Å psykiatriens område torde en växelverkan mellan vetenskapen och anstalten vara mindre betydelsefull; viktigare är tvivelsutan utbytet mellan den psykologiska forskningen och arbetet inom anstalten. Men för den inbördes beröring, som särskilt å sistnämnda område kan och med fördel bör äga rum och som enligt sakens natur icke kan äga formen av en ständig eller daglig förbindelse, synes allt huvudsakligt vara i glädjande grad vunnet, om anstalten kommer i så nära och bekvämt grannskap till universitetet som det Malmö erbjuder. I de synpunkter, som i nu berörda delar gjorts gällande till förmån för Lundaförslaget, finner för den skull utredningen icke anledning att frångå det förord för Malmöalternativet, vilket utredningen ansett sig av annan orsak böra avgiva; och får utredningen nu rörande detta sistnämnda under nedanstående huvudpunkter anföra följande.

A) Anstaltens anläggning och kostnaden därför.

Vid eventuell förläggning av anstalten till Malmö kunna och bära de för Hammarbyförslaget uppgjorda ritningarna i huvudsak komma till genomförande; och vid den ovan omförmälda, av arkitektfirman Ewe och Melin verkställda kostnadsjämförelsen hava de lagts till grund för beräkningarna.

Tidigare är emellertid särskilt omnämnd en av överintendentensämbetet och medicinalstyrelsen framställd anmärkning mot ritningarna, nämligen beträffande sovrumsavdelningen inom huvudbyggnaden. Till denna punkt får utredningen här återkomma.

Överintendentensämbetet hade framhållit, att sovrummen för skyddslingarna inom nämnda byggnad vore förlagda en trappa upp och utgjordes av vindrum, från vilka patienterna, vilka icke blott äro blinda utan även dövstumma eller sinnesslöa och som ju ytterst litet kunna reda sig själva, i händelse av uppkommen eldsolycka eller dylikt endast med stor svårighet skulle kunna räddas. I anledning härav hade överintendentensämbetet ifrågasatt, om icke vid förslagets närmare utarbetande en förändring borde vidtagas därutinnan, att arbetsrummen förlades till vindsvåningen under det att sovrummen i stället placerades i bottenvåningen. Medicinalstyrelsen åter förklarade, att styrelsen för sin del icke hade något att erinra mot sovrummens förläggning till huvudbyggnadens övre våning, därest denna våning, vilken vore föreslagen som vindsvåning och av trä, i stället uppfördes såsom full våning och av tegel, i vilket fall överintendentensämbetets anmärkning mot användandet till sovrum av en del lokaler i våningen komme att förfalla.

I det memorial, som under sistlidne oktober ingavs till departementet för bemötande av de mot ritningarna framställda anmärkningarna, yttrade förra utredningen härom, att med nutida belysnings- och uppvärmningsanordningar faran av att hava sovrummen en trappa upp på sådant sätt, som utredningen föreslagit, torde vara ganska ringa, varjämte borde observeras, att i byggnaden i fråga icke inhystes anstaltens lägst stående alumner utan endast de bildbara, under det att de obildbara, alltså de mera hjälplösa, vårdades i asylen. Efter att hava framhållit, hurusom ett sådant utbyte av våningar som det av överintendentensämbetet föreslagna icke kunde äga rum, anförde utredningen vidare, att om verklig risk kunde anses förenad med det av utredningen föreslagna byggnadssättet, densamma kunde lätt avhjälpas därigenom, att även övre våningen av de flyglar, som inrymde skola och arbetsrum, uppfördes av sten med mot vinden eldfast bjälklag, såsom utredningen ursprungligen tänkt sig, men av kostnadsskäl frångått. Givetvis innebure denna förändring en önskvärd förmån, och då medicinalstyrelsen påyrkat densamma, vore utredningens naturligtvis benägen att förorda densamma, helst det visade sig, att förändringen kunde genomföras utan alltför dryg kostnadsökning. På utredningens anmodan hade beräkning av sagda ökning verkställts av herrar E. och A. Rignér, och visade av dem utfört kostnadsförslag, att ökningen skulle stanna vid 19,000 kronor.

Den uppfattning i denna fråga, som förra utredningen intog, delas även av den nuvarande. Den ifrågakända förändringen kan knappast anses ound-

gänqligen behövlig, men då det gäller en säkerhetsåtgärd, hvars underlåtande måhända kunde vid en eventuell ellsolycka visa sig ödesdigert, torde den böra vidtagas. Den för Hammarbyförslaget beräknade kostnadsökningen är påtagligen fullt tillräcklig även vid byggnadsföretaget i Malmö. Ett skäl att nu vidtaga förändringen kan ligga även däri, att Malmöförslaget erbjuder i sin helhet en så betydande kostnadsminskning, att man nu lättare kan vidkännas tillägget i fråga.

Vad i övrigt ritningarna beträffar är ju givet, att dessa kunna vid det slutliga utförandet komma att i detaljer bliva föremål för ändringar. En del ändringar kunna föränledas av några smärre erinringar, som överintendentens-ämbetet och medicinalstyrelsen i särskilda punkter framställt och som förra utredningen i sitt omförmälda memorial närmare berört. Andra komma antagligen att uppstå i följd därav, att byggnadsgrunden i Malmö är så att säga mera lätthanterlig än marken vid Hammarby och tillåter en friare fördelning av det befintliga utrymmet. Ytterligare andra skulle uppkomma därest, såsom utredningen finner sig böra ifrågasätta, den tillärnade ångkökskokningen utbytes mot kokning med gas samt anstaltans brödbehov fylles genom leverans utifrån, i vilken händelse den tilltänkta bageriavdelningen inom anstalten skulle bortfalla. Dessa nu antydda förändringar komma icke att fördyra anläggningen, ett par komma påtagligen att förminska kostnaden. Det har emellertid icke ansetts nödvändigt att vid den jämförande kostnadsberäkningen närmare undersöka de besparingsbelopp, som av dylika mindre jämkningar skulle föränledas och vilka i varje händelse icke kunde bliva av någon större betydelse, utan har, såsom nämnts, jämförelsen utgått från ritningarna i oförändrad form.

Den av arkitektfirman Ewe och Mellin verkställda beräkningen — vid vilken likasom vid Hammarbyförslaget ingen hänsyn tagits till den nyss omtalade eventuella förändringen av huvudbyggnadens sovrumsavdelning — visar, såsom förut nämnts, en kostnadsskillnad mellan förslagen av 80,000 kronor eller skillnaden mellan 585,000 och 505,000 kronor. Såsom nedan skall nämnas bör, av skäl som där kommer att angivas, ytterligare en kostnadsminskning av 3,000 kronor äga rum och skillnaden alltså ökas från 80,000 till 83,000 kronor.

Då i följd av bättre läge i kommunikationsavseende häst icke skulle behöva hållas vid anstalten i Malmö och ej heller, med hänsyn till därvarande förhållanden, särskild svingård, hava ur förslaget utgått stallbyggnaden och svinhuset med för dem förut beräknad kostnad av tillhoppa 14,800 kronor. För de övriga byggnaderna — huvudbyggnaden, asylen, administrations- samt portvaksbyggnaden, vilka förut med tillägg av kostnaden för ritningar, kontroll, oförutsedda utgifter och dylikt beräknats till 395,200 kronor — har nu

beräknats 390.500 kronor. Vid beräkningen har, på sätt i arkitektfirmans avgivna utlåtande anges, de i förutvarande kostnadsförslaget upptagna materialen och massorna följts, med undantag därutav, att grundmurarna skulle utföras av betong och beräknats efter den tjocklek, som motsvarar detta material, och tegelmurarna beräknats efter den tjocklek, som motsvarar tegel av det mindre formatet, vilket å nya förläggningssorten uteslutande kommer till användning. Eu del hjärtmurar syntes visserligen firman hava alltför stor tjocklek, men då något utarbetat förslag till värme- och ventilationsanordningar med därtill hörande murkanaler icke föreläge, hade firman icke ansett sig böra föreslå någon minskning härutinnan.

Att minskningen i den beräknade kostnaden för själva byggnaderna icke blivit större, beror, enligt vad utlåtandet framhåller, dels därpå att det förutvarande kostnadsförslaget syntes vara räknat med låga priser, dels på byggnadernas mycket ringa höjd i förhållande till deras utsträckning. Därigenom komme tegelmurverk, puts m. m., som kan göras billigare i Malmö, att utgöra en relativt liten del av det hela, under det att grundmurarna bildade en relativt stor post. Dessa senare bleve billigare å föreslagna platsen i Uppland genom att granit antagligen funnes på platsen och grunden till stor del kunde utföras såsom kallmur.

En väsentligare besparing har däremot kunnat göras å de s. k. sanitära anläggningarna och de yttre arbetena. Dessa poster, som i Hammarbyförslaget betingade — av grunder som närmare framgå av förra utredningens betänkande — respektive 130,600 och 44,400 kronor, hava i firmans utlåtande beräknats till respektive 96,000 och 18,500 kronor, tillhoppa alltså en besparing av 60,500 kronor, vilket belopp tillsammans med den nyss angivna kostnadsminskningen för byggnaderna, 19,500 kronor, bildar den för anstalten i dess helhet av firman nu beräknade besparingen av 80,000 kronor. Beräkningarna rörande de s. k. sanitära anläggningarna äro grundade på till firman avgivna särskilda förslag av aktiebolaget Sana i Malmö samt Nya Förenade Elektriska aktiebolaget därstädes.

Här skall emellertid anmärkas, att en i nya kostnadsberäkningarna under sanitära anläggningar upptagen post å 3,000 kronor för en kulvert bör från förslaget utgå, enär det avlopp, som sagda kulvert skulle betjäna, kommer, enligt vunna upplysningar, att bekostas av Malmö stad såsom fallande under det åtagande beträffande afloppsförhållandena, vilket staden redan iklätt sig.

Uppmärksammas bör jämväl firmans uttalande, att genom ändring av ritningarna med tillhörande beskrivning till mera överensstämmelse med Malmöförhållandena byggnaderna måhända skulle kunna göras något billigare än vad firman beräknat. För ett bestämt uttalande härom skulle emellertid

erfordrats en särskild grundligare undersökning, men utredningen har ansett en sådan icke behöva i ärendets närvarande läge ifrågakomma.

Med överlämnande av ritningsförslagen samt kostnadsberäkningarna rörande såväl Hammarby- som Malmöförläggningen har utredningen hos överintendentsämbetet anhållit om dess yttrande rörande den genom Malmöalternativet påräkneliga besparingen, och har ämbetet i skrivelse den 21 denna månad förklarat sig hålla före, att möjlighet förefinnes för att i Malmö uppföra byggnaderna i fråga inom den beräknade kostnadssumman samt att övriga angivna reduceringar, såvitt ämbetet kunnat finna, lära få anses tillförlitliga.

Förutom den direkta kostnadsminskningen tillkommer vid Malmöförslaget, såsom ett tillägg i dess ekonomiska företräde framför Hammarbyförslaget, värdet av den gåva, som Malmö stad i och genom tomtupplåtelsen lämnar statsverket. Från viss synpunkt kan sägas, att denna förmån ej kan anslås högre än till den besparing staten gör genom att få behålla disponibelt för annan användning det område vid Hammarby, som eljest skulle ha tagits i anspråk. Men ser man på gåvan såsom en tillökning av statens egendom överhuvud, måste den skänkta fastigheten komma i betraktande fullt till det värde, den i och för sig äger.

Delande den uppfattning, som förra utredningen å sid. 164 i sitt betänkande uttalade i fråga om vad i detta ärende lämpligen bör göras till föremål för en *första* proposition till riksdagen, får utredningen beträffande själva förlägningsfrågan till sist framhålla, att, om dess förslag vinner bifall, den första av de båda punkter, vilka å sagda ställe i betänkandet finnas upptagna, skulle i en eventuell proposition behöva undergå ett par jämkningar.

Dels synes däri böra ingå förslag att, med antagande från statens sida av det utav Malmö stad gjorda erbjudandet, den tillämnade anstalten bör förläggas till det i samma erbjudande avsedda område — varande i och med ett sådant beslut givetvis förklarat, att fångvårdens intresse befunnits icke utgöra hinder för anläggningen i fråga — dels anslagsbeloppet ändras från 585,000 kronor till 502,000 kronor eller, om den ifrågasatta ändringen av huvudbyggnadens sovrumsavdelning anses böra komma till stånd, till 521,000 kronor.

B) Anstaltens uppsättning med möbler och annan utredning m. m.

Med ledning i erforderliga delar av infordrade särskilda kostnadsförslag beräknade förra utredningen, att för anstaltens inredning, för möbler och andra inventarier, vilka icke i tillräcklig mängd funnos att övertaga från Drottning Sofias stiftelse, skulle åtgå ett belopp av 76,325 kr. Dessa utgif-

ter specificerades sålunda: ångköks- och maskintvättanläggning 13,000 kr. linoleummattor 20,000 kr., möbler i administrationsbyggnaden 1,100 kr., bänkar i högtids- och gudstjänstlokalen, skolpulpeter, vävstolar 1,925 kr., gymnastikinredning, undervisningsmateriel, musikinstrument 3,700 kr., möbler i lärarinnornas gemensamma rum och tjänstepersonalens bostäder, i dag- och sovrum, sängkläder, linnepersedlar och diverse smärre inredningsföremål 22,500 kr., telefoner, lokaltelefoner, ringledningar, ur m. m. 8,350 kr., brandredskap 2,600 samt stallets och svingårdens uppsättning, redskap m. m. 3,150 kr.

Dessa belopp hava tagits under omprövning med hänsyn till den nu förordade förläggningen av anstalten, och har utredningen därvid funnit sig böra framhålla följande.

I och med anstaltens förläggning till Malmö, där staden tillhandahåller kokgas för ett pris av 10 öre pr kubikmeter, blir det en given fördel ur alla synpunkter, att kokningen inom anstalten sker medelst gas. Köket bör sålunda ordnas icke för ångkokning utan för gaskokning. Själva inredningen för gaskokning ställer sig ungefär jämndyr med anläggandet av ångkokinrättning, och anser utredningen fördenskull, att för köks- och tvättanläggning bör beräknas samma belopp som det av förra utredningen föreslagna, eller 13,000 kr.

Posterna linoleummattor, möbler i administrationsbyggnaden, bänkar i högtids- och gudstjänstsalen m. m. samt gymnastikinredning, undervisningsmateriel, musikinstrument, upptagna till respektive 20,000, 1,100, 1,925 och 3,700 kr., torde även böra beräknas till oförändrade belopp.

Däremot synes nästa post av 22,500 kr. — upptagande möbler i lärarinnornas gemensamma rum och tjänstepersonalens bostäder, i dag- och sovrum, sängkläder, linnepersedlar och diverse smärre inredningsföremål — numera kunna sättas avsevärt lägre än vid den tidpunkt, då förra utredningen framlade sitt förslag. Sedan dess har Drottning Sofias stiftelse uppsatt arbetshemmet i Grästorps jämte andra nya platser vid anstalten, varvid en hel del av de inventarier, som ingingo i föregående beräkning, blivit anskaffade. Vid sådant förhållande bör denna post minskas med ett belopp, som svarar emot värdet av dessa nya inventarier vid den tidpunkt, då Drottning Sofias stiftelse skall övergå till statsanstalt. Då utredningen anser sig kunna uppskatta detta värde till 5,500 kr., läser den här behandlade posten böra beräknas till 17,000 kr.

Posten telefoner, lokaltelefoner, ringledningar, ur m. m. av 8,350 kr. kan ock vid anstaltens förläggning till Malmö högst väsentligt minskas. Någon särskild rikstelefonledning behöver anstalten där ej bekosta. Ävenledes anser utredningen det överflödigt att med anstaltens nu föreslagna läge be-

kosta ett dyrbart tornur. Då även i övrigt denna post är rikligt tilltagen, har utredningen ansett densamma kunna minskas till 1,850 kr.

Brandredskap behöver ej heller i Malmö — med dess synnerligen väl ordnade brandväsende — anskaffas i samma utsträckning som vid förläggningen till Hammarby. Utredningen håller före, att kostnaderna för brandredskap — huvudsakligen inre brandposter med slangledningar o. d. — bör beräknas till 1,600 kr.

Med anstaltens förläggning till Malmö, där spårvägen framdrages till anstaltens huvudingång, bortfaller, såsom förut framhållits, behovet av stall med häst, åkdon o. d. Likaledes ifrågakommer här ej svingård med dess uppsättning. Av hela den härför beräknade posten, 3,150 kr., erfordras endast en del till redskap m. m. för gårdsplan och trädgård, av utredningen förslagsvis beräknad till 650 kr.

De här angivna nedsättningarna i de tidigare beräkningarna uppgå till sammanlagt 15,500 kr. och den erforderliga totalsumman för anstaltens uppsättning med möbler och annan utredning skulle alltså uppgå till 60,825 kr. Emellertid har utredningen uppmärksammat, att i dessa beräkningar ej ingår något anslag för bekostande av anstaltens förflyttning. Då det synes önskvärt, att anslag härför även åskas i samband med anslag för övriga kostnader, som äro förenade med anstaltens första uppsättning som statsanstalt, anser utredningen, att för anstaltens förflyttning och för oförutsedda utgifter bör beräknas ett belopp av 5,175 kr.

En sammanställning av de sålunda beräknade anslagsposterna för anstaltens uppsättning med möbler och annan utredning m. m. får alltså följande utseende:

gasköks- och maskintvättinrättning	kr. 13,000: —
linoleummattor	» 20,000: —
möbler i administrationsbyggnaden	» 1,100: —
bänkar i högtids- och gudstjänstsalen, skolpulpeter, vävstolar ..	» 1,925: —
gymnastikinredning, undervisningsmateriel, musikinstrument ...	» 3,700: —
möbler i lärarinnornas gemensamma rum och tjänstepersonalens bostäder, i dag- och sovrum, sängkläder, linnepersedlar och diverse smärre inredningsföremål	» 17,000: —
lokaltelefoner, ringledningar m. m.	» 1,850: —
brandredskap	» 1,600: —
redskap för gård och trädgård m. m.	» 650: —
anstaltens förflyttning, oförutsedda utgifter	» 5,175: —
	<hr/>
	Summa kr. 66,000: —

Denna summa innebär ju en nedsättning i förut beräknade kostnader av 10,325 kronor, men nedsättningen är i verkligheten — såsom ovan framhållits — avsevärt större, i det att nu kostnaderna för anstaltens förflyttning ingå i summan för anstaltens uppsättning, vilket icke var fallet vid föregående utredning.

Beträffande en bland de förordade posterna, nämligen linoleummattor, skulle — om dagspriserna lades till grund — möjligen kunna ifrågasättas någon minskning. Med hänsyn till de betydande prisfluktuationerna å detta golvbelägningsämne, och då övriga poster utmätts med iakttagande av strängaste sparsamhet, har utredningen emellertid ej funnit tillrädligt att här gå till en nedsättning i det tidigare föreslagna beloppet.

C) Kostnad för anstaltens årliga underhåll och drift.

Den förra utredningen hade tänkt sig att vid anstalten skulle vara anställd en *föreståndarinna*. Med hänsyn till anstaltens allmänna uppgift och beskaffenheten av dess verksamhet, borde anstaltens omedelbara ledning alltid vara anförtrodd åt en kvinna. Nuvarande utredningen ansluter sig till denna uppfattning.

Ordinarie tjänstebefattningar.
Föreståndarinna.

Vid skolan och arbetshemmet skulle därjämte enligt förra utredningen vara anställda åtta *ämneslärarinnor* och sju *slöjdlärarinnor*. En av ämneslärarinnorna skulle förordnas till första lärarinna med uppgift att — jämte egen undervisning — utöva den dagliga tillsynen över arbetets gång i skolan och arbetshemmet, varjämte hon även i övrigt skulle biträda föreståndarinnan i handläggande av pedagogiska frågor.

Lärarinnor.

Utredningen ansluter sig visserligen till det väsentliga i detta förslag men vill dock förorda ett par avvikelser därifrån. Med hänsyn till det övergångsläge, vari anstalten nu befinner sig, ävensom den nuvarande knappa tillgången på kompetenta lärarinnekrafter torde försiktigheten bjuda, att ej alla de föreslagna lärarinnetjänsterna omedelbart inrättas som ordinarie. I betraktande av angivna förhållanden synas endast fyra ämneslärarinne- och fem slöjdlärarinnebefattningar böra genast inrättas som ordinarie. De övriga borde tillsvidare uppföras å extra stat, för att, sedan anstalten kommit in under mera fasta former, i mån av behov och tillgång på lämpliga aspiranter överföras på ordinarie stat. Den särskilda ersättning, som avses för bestridande av första lärarinnans göromål, är redan från början behöflig och torde böra uppföras på ordinarie stat i den form, som här längre fram föreslås.

Husmoder. Bland ekonomipersonalen nämner förra utredningen i främsta rummet en *husmoder*, som skulle hava närmaste uppsikten över inköp, matlagning, rengöring, tvätt, beklädnad o. d. Utredningen hade tänkt sig, att befattningen i fråga ej skulle vara ordinarie.

Vid överbägande av spörsmålet, vilka platser som böra uppföras å ordinarie stat, har nuvarande utredningen kommit till den uppfattningen, att ifrågavarande befattning tillhör den kategori, som bör göras till ordinarie. Husmoderns plats blir inom denna anstalt, som ej kommer att erhålla någon syssloman, mycket maktpåliggande. På hennes duglighet och omtänksamhet kommer anstaltens ekonomiska förvaltning i hög grad att bero. Det måste därför ligga i anstaltens eget intresse att kunna vid sig fästa innehavarinna av denna befattning med de starkare band, som en ordinarie anställning innebär. Även med hänsyn till hennes ställning i förhållande till den ganska talrika personal, som komme att sortera under henne, är det av en viss betydelse, att hon innehar den fastare anställning, som den ordinarie tjänsten förlänar. Och slutligen måste det enligt utredningens mening innebära en billig gård av rättvisa, att husmodern, som måste komma att ägna alla sina krafter åt sin krävande uppgift, erhåller den ekonomiskt och rättsligt tryggare ställning, som den ordinarie statstjänsten bereder. Utredningen förordar därför, att husmoderns befattning inrättas som ordinarie.

Översköterska.

Samma ställning, som husmodern intager till ekonomipersonalen, kommer den av förra utredningen föreslagna *översköterskan* att erhålla i förhållande till den ganska talrika sköterske- och övriga personal, som erfordras för asylens räkning. Nuvarande utredningen, som för sin del vitsordar det stadigvarande behovet av översköterskebefattningen, föreslår på väsentligen samma skäl, som förut anförts i fråga om husmodern, att även översköterskans befattning uppföres som ordinarie.

Kvinnligt skrivbiträde, tillika räkningsförare.

Att biträda vid vården av anstaltens ekonomi föreslogs av förra utredningen anställandet af en särskild kassaförvaltare, som skulle sköta bokföringen och dagkassan samt biträda föreståndarinnan med skrivgöromål. Denna befattning skulle enligt utredningens mening ej vara ordinarie.

Den nuvarande utredningen håller för sin del före, att behovet av ett biträde, som är föreståndarinnan behjälpligt med skrivgöromål, bokföring o. d., är förefintligt och av stadigvarande beskaffenhet. Anstalten, som i viss mån komme att till omfattning motsvara ett av våra mindre hospital, skulle, såsom ovan anförts, ej erhålla någon syssloman. Redan denna omständighet torde vara tillräcklig för att motivera behovet av nu föreslagna biträde. Då därtill kommer, att vid en anstalt av här ifrågavarande beskaffenhet en synner-

ligen vidlyftig korrespondens med skyddslingarnas hem och olika myndigheter måste föras, har utredningen måst komma till den uppfattningen, att en ordinarie tjänst av nu omförmält slag är av behovet påkallad. Då emellertid ansvaret för kassaförvaltningen bör vila på föreståndarinnan, har utredningen funnit den av förra utredningen föreslagna benämningen kassaförvaltare icke vara lämplig, utan synes befattningens art riktigast angivas genom benämningen *kvinnligt skrivbiträde, tillika räkenskapsförare*.

Den manliga personalen vid anstalten skulle enligt förra förslaget utgöra en maskinist-smed, en portvakt-skomakare och en kusk-vaktmästare. Ingen av dessa befattningar skulle bliva ordinarie. Förste vaktmästare.

Utredningen har för sin del funnit behovet av tre manliga tjänare vid anstalten vara förefintligt. Visserligen skulle med anstaltens förläggning till Malmö någon kuskssysla ej bliva behövlig. Men å andra sidan erhåller anstalten där en synnerligen värdefull trädgård, som kräver arbete och tillsyn. Vid sådant förhållande har utredningen ansett sig böra förorda anställandet av följande manlig personal: en eldare, tillika kompetent att utföra en del mindre reparationer å anstaltens inventarier, en portvakt-skomakare och en vaktmästare, tillika gårdskar. Av dessa bör vaktmästaren beklädas med förmanskap över de övriga, varjämte på hans lott skulle falla vården av anstaltens trädgård och planteringar. Vaktmästaren synes böra uppföras å ordinarie stat såsom *förste vaktmästare*, en tjänsteställning som bestämts för alla andra vaktmästare, som utöva förmanskap, och vilken av riksdagen fastställts även för vaktmästarna vid de nya dubbelseminarierna, ehuru dessa ej uppförts å ordinarie stat. De övriga båda befattningarna torde ej, åtminstone ej för den allra närmaste tiden, böra inrättas som ordinarie.

Enligt utredningens förut framlagda förslag skulle under anstaltens första år endast fyra ämneslärarinne- och fem slöjdlärarinnebefattningar uppföras å ordinarie stat. Då det av förra utredningen förordade antalet lärarinnor, nämligen åtta ämneslärarinnor och sju slöjdlärarinnor, synes vara behöfligt, följer härav, att å extra stat skulle till en början upptagas lön till fyra extra ordinarie ämneslärarinnor och två extra ordinarie slöjdlärarinnor. Extra ordinarie tjänstebefattningar.

Beträffande övrig för anstaltens skötsel erforderlig personal redogöres längre fram i samband med anstaltens omkostnadsstat.

Vid uppgörande av förslag till eventuell stat för anstalten gäller det till en början att pröva, vilka avlöningsförmåner som böra tillkomma de ordinarie tjänst innehavarna. Anstaltens stat.

A. Löner
till de ordi-
narie tjänst-
 innehavarna.

Förra utredningen föreslog, att *föreståndarinnans* lön skulle bestämmas till 3,500 kronor, varav 2,300 kronor skulle utgöra lön och 1,200 kronor tjänstgöringspenningar. Härtill skulle komma dels förmånen av fri boställsvåning med värme och belysning, dels ock två ålderstillägg av 500 kronor vardera efter 5 och 10 års tjänstgöring. Av vardera ålderstillägget skulle 350 kronor utgöra lön och 150 kronor tjänstgöringspenningar. Som motivering för dessa lönebelopp framhålles bland annat, att lönen bör sättas något högre än för rektorn vid blindskolan i Växjö.

Med hänsyn till önskvärdheten av att kunna nedbringa de betydande årliga kostnaderna för anstaltens underhåll och drift har utredningen ansett, att *föreståndarinnans* avlöning kunde sättas till ett belopp som med 500 kronor understiger den tidigare föreslagna. Löneförmånerna skulle alltså bli: lön 2,000 kronor, tjänstgöringspenningar 1,000 kronor jämte fri boställsvåning med värme och belysning. Efter fem år skulle avlöningen kunna höjas med 500 kronor och efter ytterligare fem år med 500 kronor, fördelade i lön och tjänstgöringspenningar i enlighet med förslaget av förra utredningen.

För *ämneslärarinna* med full sådan kompetens, som lämpligen kan varda stadgad, föreslog förra utredningen samma avlöning som för motsvarande lärarinnor vid förskolan för blinda å Tomtebodas, nämligen lön 1,150 kronor, tjänstgöringspenningar 550 kronor samt 3 lönetillägg av 250 kronor efter 5, 10 och 15 års tjänstgöring, vartill skulle komma förmånen av fri bostad med värme och belysning. Avlöningsförhöjningarna skulle fördelas i lön 175 kronor och tjänstgöringspenningar 75 kronor.

Av samma skäl, som nyss anförts i fråga om *föreståndarinnebefattningen*, eller önskvärdheten att kunna nedbringa de årliga kostnaderna för anstalten, synas även nu ifrågavarande lönebelopp kunna sättas något lägre, och har utredningen ansett sig kunna föreslå i lön 1,000 kronor och tjänstgöringspenningar 500 kronor jämte naturaförmåner och avlöningsförhöjningar i enlighet med det förslag, som framlades av förra utredningen, varigenom deras avlöningsförmåner skulle komma att ungefär motsvara dem, som tillkomma *ämneslärarinnor* vid förskolan för blinda i Växjö.

Den särskilda ersättning, som skulle utgå till den *ämneslärarinna*, vilken förordnas till första lärarinna, bör enligt utredningens mening uppföras såsom ett *särskilt arvode* av 300 kronor, fördelat i lön 200 kronor och tjänstgöringspenningar 100 kronor.

*Slöjdlärarinna*s avlöning föreslogs av förra utredningen till 800 kronor lön, 400 kronor tjänstgöringspenningar jämte tre ålderstillägg efter resp. 5, 10 och 15 år å vardera 150 kronor, varav 50 kronor skulle utgöra tjänstgöringspenningar. Därtill skulle komma samma naturaförmåner som i fråga om *ämneslärarinna*. Även å dessa avlöningsbelopp har någon sänkning an-

setts kunna äga rum. Fordringarna å dessa lärarinnors utbildning behöva ej sättas högre, än att en avlöning av 700 kronor lön, 350 kronor tjänstgöringspenningar jämte naturaförmåner och avlöningsförhöjningar enligt förra förslaget bör vara tillfredsställande.

Husmodern bör på grund av beskaffenheten av den tjänst, hon innehar, åtnjuta utom fri bostad med värme och belysning även fri kost och tvätt inom anstalten. Vid sådant förhållande har utredningen ansett sig för henne böra föreslå en kontant lön av 800 kronor, fördelad i 550 kronor lön och 250 kronor tjänstgöringspenningar jämte två lönetillägg av vardera 150 kronor efter 5 och 10 års tjänstgöring, de sistnämnda fördelade i 100 kronor lön och 50 kronor tjänstgöringspenningar.

Översköterskan bör åtnjuta samma naturaförmåner som husmodern. Hennes kontanta lön synes kunna sättas till 700 kronor — 500 kronor lön och 200 kronor tjänstgöringspenningar — jämte ålderstillägg av samma storlek och till samma antal som för husmodern.

Då en betydande del av husmoderns och översköterskans avlöningsförmåner utgå i annan form än som kontant lön, torde det bli nödvändigt att för dessa befattningshavare fastställa särskilda *pensionsunderlag* och föreslås härutinnan, att dessa bestämmas för husmodern till 1,200 kronor och för översköterskan till 1,100 kronor.

Beträffande det föreslagna *skrivbiträdet*, som tillika skulle föra anstaltens räkenskaper samt biträda föreståndarinnan vid kassaförvaltningen, synes det uppenbart, att denna befattning med hänsyn till arbetets beskaffenhet, är av den ansvarsfulla art, att tjänsten ej kan sättas lägre än i den mellangrad, av vars tjänstinnehavare kräves ett mera kvalificerat arbete än vanliga renskrivningsgöromål. Utredningen anser därför, att avlöningen för skrivbiträdet bör sättas till lön 900 kronor, tjänstgöringspenningar 550 kronor jämte två ålderstillägg av 200 kronor efter respektive 5 och 10 års tjänstgöring. Det kvinnliga skrivbiträdet, som ej behöver vara bosatt inom anstalten, skulle, i motsats mot anstaltens övriga personal, ej åtnjuta några naturaförmåner.

Vad vidkommer *förste vaktmästaren*, bör han givetvis vara inom anstalten boende samt där åtnjuta familjebostad med fri värme och belysning. Hans kontanta avlöning synes böra utgå med 1,250 kronor, eller samma belopp, som bestämts för förste vaktmästaren vid Göteborgs dubbelseminarium (1912 års riksdagsskrivelse n:r 8 sid. 115). Härtill bör komma ett ålderstillägg av 100 kronor efter 5 års tjänstgöring. Då pensionsbeloppet ej för anstaltens vaktmästare bör bli lägre än för förste vaktmästare i de centrala verken, torde i lönestaten begynnelseavlöningen böra angivas sålunda: lön 900 kronor, tjänstgöringspenningar 450 kronor, samt i en särskild not till avlöningsstaten enligt vedertaget bruk anmärkas, att, därest förste vakt-

mästaren åtnjuter bostad och bränsle med belysning, hans lön skall, så länge denna förmån åtnjutes, minskas med 100 kronor.

Med hänsyn till riksdagens beslut år 1913 angående vaktmästarnes vid riks- och landsarkiven rätt att åtnjuta fri belysning (riksdagens skrivelse N:o 8 s. 6) torde böra föreskrivas, att de tjänst innehavare vid anstalten, som åtnjuta denna förmån, skola vara skyldiga att själva bekosta elektrisk armatur och lampor.

Vad slutligen förra utredningen anförde angående rätt för anstaltens lärarinnor att mot ersättning erhålla kost, tvätt och städning, finner utredningen äga tillämplighet även med anstaltens förläggning till Malmö.

*B. Övriga
utgifter.*
Fastighetens
underhåll.

För *fastighetens underhåll* beräknades i förra förslaget ett belopp av 6,000 kronor årligen. Utredningen håller emellertid före, att för den närmaste tiden ett belopp av 3,000 kronor årligen, motsvarande i runt tal 0,6 % av anstaltens byggnadskostnad, bör bliva för ändamålet tillräckligt.

Undervisnings- och arbetsmateriel.

Undervisningsmaterielen beräknades av förra utredningen till en årlig kostnad av 500 kronor. Då emellertid anstalten beräknats vid sin första uppsättning erhålla ett avsevärt anslag till bland annat undervisningsmateriel, och kostnaden vid Tomtebodas uppgång till ett årligt belopp, som för lärjunge räknat endast svarar emot hälften av det för den nya anstalten förut beräknade, har utredningen ansett sig kunna stanna vid allenast 300 kronor årligen för nu ifrågavarande materiel.

För inköp av *arbetsmateriel* beräknades förut en årlig summa av 2,100 kronor. Till utgångspunkt för dessa beräkningar lades kostnaderna vid anstaltens skola och arbetshem under åren 1910 och 1911. Med hänsyn till erfarenheterna under åren 1912 och 1913, och särskilt med avseende på möjligheterna att försälja skyddslingarnas arbeten, har utredningen ansett, att allenast ett belopp av 1,500 kronor behöver beräknas för ifrågavarande ändamål — detta dock under förutsättning, att inkomsterna av försålda arbeten utan vidare få användas för inköp av ny arbetsmateriel.

För undervisnings- och arbetsmateriel beräknar alltså utredningen ett belopp av 1,800 kronor årligen.

Inventarier.

Den årliga kostnaden för anskaffande och underhåll av *inventarier* beräknades i förra betänkandet till 3,000 kronor. Sedan sagda betänkande avgavs, har ytterligare anskaffning av nya inventarier för den nuvarande anstalten i stor skala försiggått. Kostnaderna för detta ändamål ha vid Drottning Sofias stiftelse under åren 1911—1913 uppgått till respektive kronor 5,278: 16, 2,510: 90 och 9,886: 24. Då härifrån dragas anskaffningskostnaderna för inrättandet av nya platser vid anstalten om respektive 3,750: —

1,250: — och 8,756: —, så blir den verkliga utgiften för underhåll av inventarier för år 1911 kronor 1,528: 16, för år 1912 kronor 1,260: 90 och för år 1913 kronor 1,130: 24. I medeltal innebär detta en kostnad av 12 kronor 23 öre för varje å anstalten intagen skyddsling. Utredningen anser därför kostnaderna för inventarier kunna beräknas till 2,000 kronor årligen.

För *kosthållet* vid anstalten beräknade förra utredningen en summa av 27,000 kronor årligen. Ehuru livsmedelprisen tvelsutän i allmänhet ställa sig något lägre i Malmö än i Uppsalatrakten, anser dock utredningen försiktigast vara att icke i denna punkt ifrågasätta någon ändring. Kosthåll

Förra utredningen uppskattade den årliga *beklädnadskostnaden* till 4,500 kronor, beräknat efter en medelkostnad av 30 kronor pr alumn. Då kostnaden för beklädnad vid Drottning Sofias stiftelse under åren 1911—1913 uppgått till i medeltal kronor 26: 87, har utredningen ansett beklädnadsanslaget kunna beräknas till 4,000 kronor. Beklädnad.

Enligt det förslag, som framlades i fjolårsbetänkandet, skulle vid anstalten tvenne läkare anställas, en som husläkare med skyldighet att infinna sig för konsultation en gång i veckan samt dessemellan vid kallelse av föreståndarinnan, den andre som ögonläkare med skyldighet att årligen undersöka alumnernas ögon och avge rapport över undersökningen samt att dessutom vid behov behandla förekommande ögonlidanden. För den förstnämnde föreslogs ett årsarvode av 900 och för den sistnämnde av 150 kronor. Vid anstalten skulle vidare anställas en utbildad sjuksköterska mot ett arvode av 500 kronor årligen. För att bestrida dessa kostnader ävensom övriga sjukvårdsutgifter föreslog förra utredningen — med ledning av blindinstitutets utgifter för samma ändamål — en avrundad summa av 3,100 kronor. Utgifter för
läkare- och
sjukvård.

Utredningen har emellertid vid övervägande av denna fråga funnit lämpligast vara, att några bestämda arvoden till läkare ej nu fixeras, då dessa utgifter måste bero på de avtal, som kunna träffas med lämplig läkare på platsen. Då vid Drottning Sofias stiftelse kostnaderna för läkare- och sjukvård under åren 1911—1913 utgjort pr skyddsling respektive kronor 11: 25, 11: 87 och 12: 25 om året, synes ett belopp för anstalten av 3,000 kronor årligen med säkerhet lämna utrymme så väl för bästa möjliga ordnande av anstaltens läkarfråga som ock för tillgodoseende av dess övriga sjukvårdsbehov.

För *vårdarepersonal* — med undantag av sjuksköterskan, vilkens arvode räknades under rubriken sjukvård, och översköterskan å asylen, som nu före- Vårdare-
personal.

slagits till ordinarie tjänst — beräknade förra utredningen följande: 4 dagsköterskor à 300 kronor, 6 asylsköterskor à 350 kronor, 1 nattsköterska å asylen à 400 kronor, 2 nattsköterskor à 300 kronor, 2 sköterskeelever à 150 kronor och 2 semestersköterskor à 250 kronor.

I det sålunda föreslagna antalet vårdarinnor har utredningen ej tilltrött sig att ifrågakälla någon nedsättning, ehuru det kan synas rätt högt. Värden av skyddslingarna vid denna anstalt är i hög grad krävande och omfattande. Asylen kommer att inrymma nästan alla grader av psykiskt och fysiskt abnorma, från de hjälplösaste av alla mänskliga varelser, som ej kunna förflytta sig eller intaga föda utan hjälp, till de oregerliga och våldsamma, som kräva oavbrutet övervakande. Att en sådan anstalt skall kräva en relativt stor vårdarepersonal är uppenbart, och det nu föreslagna antalet är ej större pr skyddsling räknat än det, som redan finnes å Drottning Sofias stiftelse.

Ej heller har utredningen funnit sig böra på någon punkt föreslå nedsättning i de förut omnämnda avlöningsförmånerna, som i sin helhet äro mycket sparsamt tilltagna. Tvärtom vill utredningen ifrågasätta någon höjning i lönerna för två av kategorierna, nämligen för de båda nattsköterskorna å skolan och arbetshemmet från 300 till 350 kronor samt för sköterskeeleverna från 150 till 180 kronor.

Därjämte ansluter sig utredningen till förslaget i förra betänkandet, att ålderstillägg för vårdarepersonalen må — i likhet med vad som tillämpas vid hospitalen — utgå med 10, 10 och 20 procent efter respektive 2, 5 och 10 år, för vilket ändamål en summa bör i detta sammanhang medtagas, då kostnaderna för anstaltens drift beräknas. Sammanställas de här ovan gjorda beräkningarna, skulle kostnaderna för anstaltens vårdarepersonal ställa sig sålunda:

4 dagsköterskor à 300	kronor	1,200: —
6 asylsköterskor à 350	»	2,100: —
1 nattsköterska å asylen	»	400: —
2 nattsköterskor à 350	»	700: —
2 sköterskeelever à 180	»	360: —
2 semestersköterskor à 250	»	500: —
Ålderstillägg, förslagsvis	»	740: —

Summa kronor 6,000: —

Ekonomi-
personal.

Av *ekonomipersonal* beräknade förra utredningen — med undantag för husmodern, kassaförvaltaren och vaktmästaren, som nu föreslagits såsom ordinarie befattningshavare — 1 biträde åt husmodern à 400 kronor, 2 kokerskor à 300 kronor, 2 köksor à 240 kronor, 2 sömmerskor à 300 kronor, 3

husjungfrur å 240 kronor, 1 tvätterska å 350 kronor, 1 bakerska å 350 kronor, 5 andra tjänarinnor å 240 kronor, 1 maskinist-smed å 1,400 kronor och 1 portvakt-skomakare å 1,200 kronor.

Beträffande den här ifrågavarande personalen har utredningen redan yttrat sig om de båda sistnämnda. I stället för maskinist har förordats en eldare, som tillika skulle vara hantverkskunnig, så att han kunde utföra mindre reparationer å anstaltens inventarier. Avlöningsförmånerna, som för dessa båda befattningshavande torde böra sättas något lägre än för förste vaktmästaren, föreslås för eldaren till 1,200 kronor och för portvakten-skomakaren till 1,050 kronor, vartill för båda skulle komma familjebostad med fri värme och belysning inom anstalten. För likformighetens skull torde emellertid även dessa båda böra — i likhet med förste vaktmästaren — själva bekosta elektrisk armatur och lampor i de för dem upplåtta bostäderna.

Den övriga föreslagna personalen synes vara för anstaltens drift erforderlig med undantag av bakerskan, som vid anstaltens förläggning till Malmö icke kommer att behövas, då därstädes anstaltens behov av bröd med fördel kan fyllas från bagerier i staden. Någon sänkning i de för tjänstepersonalen föreslagna lönerna kan tydligtvis icke ifrågasättas.

Slutligen tänkte sig förra utredningen, att även för ekonomipersonalen ålderstillägg skulle efter viss tjänstetid utgå. Som en utväg i detta avseende hänvisade utredningen på den vid blindinstitutet använda metoden att vart tredje år öka årslönen med en månadslön, tills grundlönen blivit höjd med 50 procent. Utredningen ansluter sig till huvudtanken i detta förslag, nämligen att ålderstillägg efter viss tjänstetid beviljas, men finner sig böra förordna, att samma principer för ålderstilläggens erhållande tillämpas för ekonomipersonalen som för vårdarepersonalen, eller 10, 10 och 20 procents förhöjning av grundlönen efter respektive 2, 5 och 10 års tjänstgöring. Undantag från denna allmänna regel synes böra göras allenast för eldaren och portvakten-skomakaren, vilka i analogi med ordinarie statstjänare i samma ställning böra kunna påräkna 2 ålderstillägg av vardera 100 kronor efter 5 och 10 års anställning.

Vid uppgörande av överslagsberäkning angående de årliga driftkostnaderna vid anstalten bör sålunda hänsyn tagas även till utgifterna för ekonomipersonalens ålderstillägg med förslagsvis det belopp, som angives i följande sammanställning:

1 biträde åt husmodern	kronor	400: —
2 kokerskor å 300	»	600: —
2 köksor å 240	»	480: —
2 sömmerskor å 300	»	600: —

3 husjungfrur à 240	»	720: —
1 tvätterska	»	350: —
5 andra tjänarinnor à 240	»	1,200: —
1 eldare, hantverkskunnig	»	1,200: —
1 portvakt, tillika skomakare	»	1,050: —
Ålderstillägg, förslagsvis	»	1,400: —
		<hr/>
		Kronor 8,000: —

För vårdare- och ekonomipersonalen skulle sålunda beräknas i kontanta löner sammanlagt 14,000 kronor. För de båda manliga tjänarne hava de naturaförmåner, som böra tillkomma dem, förut angivits; för de övriga skulle utom själva lönen utgå fri bostad med värme och belysning, fri kost och fri tvätt.

**Tvätt och
renhållning.**

Kostnaderna för *tvätt och renhållning* beräknades i förra betänkandet till ett belopp av 3,800 kronor årligen. Med hänsyn till de senaste erfarenheterna från Drottning Sofias stiftelse, där motsvarande kostnader med dess lägre antal skyddslingar år 1913 uppgingo till kronor 3,462:61, anses nu förevarande anslag böra beräknas till ett något högre belopp, eller 4,000 kronor.

**Värme och
belysning.**

För *uppvärmningen* av samtliga de nu till uppförande ifrågasatta byggnaderna beräknade förra utredningen i samråd med ingenjör Hugo Theorell en årlig kostnad av 10,500 kronor. I denna summa ingick kostnaden för kokning av anstaltens mat, som skulle ske medelst ånga. Då i Malmö finnes ett gasverk, som till billigt pris levererar kokgas, har utredningen redan uttalat sig för den förändringen i de af föregående utredning föreslagna dispositioner, att kokningen å anstalten bör äga rum med gas. Kostnaderna härför torde uppgå till 1,000 kronor årligen. Då kostnaderna för kol ställa sig billigare i Malmö än i Uppsala, anser sig utredningen efter samråd med fackmän kunna beräkna de återstående kostnaderna för uppvärmningen till 8,000 kronor, vid vilken beräkning utrymme lämnats för prisfluktuationer. Sammanlagda uppvärmningskostnaden skulle alltså bli 9,000 kronor, eller 1,500 kronor lägre än vid förläggning i närheten av Uppsala.

Det *elektriska ljuset* beräknades förut till 2,800 kronor årligen. Förbrukningen antogs i förra förslaget komma att uppgå till 16,250 kilowattimmar pr år. Denna förbrukningssiffra bör enligt utredningens uppfattning kunna ganska avsevärt nedbringas. Det torde sålunda vara obehövt att i så stor utsträckning, som skett i oförmälda kalkyl, använda lampor med relativt

stor energiförbrukning. Ävenledes blir tiden för artificiell belysning helt visst i Malmö väsentligt mindre än den tidigare beräknade. Vid Drottning Sofias stiftelse, som haft att erlagga avgift för belysningsenergi med 35 öre pr kilowattimme, ha kostnaderna för förbrukad elektricitet — c:a 250 lampor jämte 9 elektriska kaminer — uppgått till i runt tal 1,300 kronor pr år. I Malmö tillämpas vid förbrukande av elektrisk energi flera olika taxor, däribland den, som vid anstalten torde komma i tillämpning, upptager en avgift för belysningsenergi av 35 öre pr kilowattimme med rabatt vid större förbrukning. Om man för den nya större anstalten, som får elektrisk drift dels för belysning och dels för tvätten samt för vattencirkulationen i värmeledningen, beräknar en årlig kostnad för förbrukad elektrisk energi av 3,000 kronor, så måste detta med nödig hushållning vara tillräckligt. Den sammanlagda kostnaden för värme och belysning skulle sålunda uppgå till 12,000 kronor.

I Malmö stad tillämpas en taxa för vattenavgifter, enligt vilken kostnaderna vid en förbrukning av i medeltal 150 liter pr dygn och skyddsling approximativt kunna beräknas till 1,200 kronor årligen.

Vatten.

Under rubriken *diverse omkostnader* sammanfördes av förra utredningen samtliga förut ej upptagna kostnader, såsom post, telefonsamtal, böcker, tryck, annonser, skatter och tillfälliga utgifter av varjehanda art. Under samma rubrik beräknades då även kostnaderna för vatten, vilka nu, med de säkrare utgångspunkter för dessa kostnaders fixering, som Malmöförläggningen bjuder, kunnat här ovan upptagas särskilt för sig. Medan förra betänkandet för posten diverse omkostnader — vatten däri inberäknat — beräknade en summa av 5,800 kronor, har samma post, sedan vattenkostnaderna därifrån utbrutits, ansetts böra upptagas till 5,000 kronor.

Diverse omkostnader.

Vid Hammarbyförläggningen måste särskilda kostnader för *stallet* beräknas. Dessa kunna, som förut framhållits, helt utgå i och med anstaltens förläggning till Malmö.

Sammanföras till slut de här förut specificerade omkostnaderna för anstaltens årliga drift — med undantag för avlöningar till de ordinarie tjänsteinnehavarna — ställa sig dessa sålunda:

Sammanfattning av anstaltens omkostnadssat.

Fastighetens underhåll	kronor	3,000: —
Undervisnings- och arbetsmateriel	»	1,800: —
Inventarier	»	2,000: —

Kosthåll	kronor 27,000:—
Beklädnad	» 4,000:—
Läkare- och sjukvård	» 3,000:—
Vårdare- ock ekonomipersonal	» 14,000:—
Tvätt och renhållning	» 4,000:—
Värme och belysning	» 12,000:—
Vatten	» 1,200:—
Diverse omkostnader	» 5,000:—
	<hr/>
	Summa kronor 77,000:—

Dessa belopp äro visserligen beräknade med iakttagande av all tänkbar sparsamhet och äro ju avsevärt lägre än de av förra utredningen föreslagna, men utredningen hyser dock den uppfattningen, att de med klok hushållning skola visa sig tillräckliga.

Vid deras avvägande har emellertid utredningen utgått därifrån, att de olika här nämnda anslagsposterna skola kunna så disponeras, att behållningen å en post får användas till fyllande av eventuell brist å en annan, och att anstalten sålunda för tillgodoseende av olika behov ej blir strängt bunden vid några bestämda detaljsiffror. Den totala summan för anstaltens »övrige utgifter» bör vara den marginal, inom vilken anstaltens samtliga dithörande driftkostnader ha att röra sig. Genom en sådan friare disposition av ifrågavarande anslag underlättas i hög grad en omtänksam ekonomisk skötsel av anstalten. Med hänsyn härtill anser utredningen, att anslagen till anstaltens nu omförmälda utgifter böra i den blivande staten uppföras såsom ett enda anslag, betecknad såsom »kostnader för anstaltens drift».

*Anslag på
extra stat.*

Såsom förut anförts, skulle under anstaltens första verksamhetsår endast fyra ämnes- och fem slöjdläroinnehållningar uppföras på ordinarie stat. På extra stat måste under övergångsåren uppföras lön till fyra extra ordinarie ämnesläroinnehållningar och två extra ordinarie slöjdläroinnehållningar. Till var och en av de förstnämnda synes lämpligen böra utgå ett arvode av 1,200 kronor, tillsammans 4,800 kronor, och till var och en av de sistnämnda ett arvode av 900 kronor eller för båda 1,800 kronor. För samtliga skulle härtill komma fri bostad med värme och belysning. Å extra stat skulle sålunda vara erforderligt ett kontant belopp av 6,600 kronor.

Sammanfattas här den gjorda utredningen angående kostnaderna för anstaltens årliga underhåll och drift, erhålles såsom resultat en ordinarie stat av följande utseende:

	Lön	Tjänstgöringspenningar	Summa	
A. Avlöningsstat.				
1 föreståndarinnan, förutom boställsvåning med värme och belysning.....	2,000	1,000	3,000	Efter 5 år kan avlöningen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor, av vilka belopp 350 kronor utgöra lön och 150 kronor tjänstgöringspenningar.
1 ämneslärarinnan, förutom bostad med värme och belysning.....	1,000	500	1,500	Efter 5 år kan avlöningen höjas med 250 kronor, efter 10 år med ytterligare 250 kronor och efter 15 år med än ytterligare 250 kronor, av vilka belopp 175 kronor utgöra lön och 75 kronor tjänstgöringspenningar.
3 ämneslärarinnor, förutom bostad med värme och belysning.....	3,000	1,500	4,500	
Arvode till den ämneslärarinnan, som förordnas till första lärarinnan	200	100	300	
1 slöjdlärarinnan, förutom bostad med värme och belysning.....	700	350	1,050	Efter 5 år kan avlöningen höjas med 150 kronor, efter 10 år med ytterligare 150 kronor och efter 15 år med än ytterligare 150 kronor, av vilka belopp 100 kronor utgöra lön och 50 kronor tjänstgöringspenningar.
4 slöjdlärarinnor, förutom bostad med värme och belysning.....	2,800	1,400	4,200	
1 husmoder, förutom bostad med värme och belysning samt kost och tvätt...	550	250	800	Efter 5 år kan avlöningen höjas med 150 kronor och efter 10 år med ytterligare 150 kronor, av vilka belopp 100 kronor utgöra lön och 50 kronor tjänstgöringspenningar.
1 översköterska, förutom bostad med värme och belysning samt kost och tvätt	500	200	700	
1 kvinnligt skrivbiträde, tillika räkenskapsförare	900	550	1,450	Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kronor och efter 10 år med ytterligare 200 kronor.
1 förste vaktmästare	900	450	1,350	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor.
<i>Anm. 1.</i> Pensionsunderlaget utgör för husmoder 1,200 kronor och för översköterska 1,100 kronor.				
<i>Anm. 2.</i> Tjänsteinnehavare, i vars avlöningsförmåner även ingår belysning, är skyldig att själv bekosta elektrisk armatur och lampor.				
<i>Anm. 3.</i> Därest vaktmästare i sådan egenkap åtnjuter fri bostad, värme och lyse, skall, så länge denna förmån kvarstår, å lönen avdragas 100 kronor årligen.				
	Säger	—	—	18,850
B. Övriga utgifter.				
Kostnader för anstaltens drift				77,000
	Summa kronor			95,850

På *extra stat* skulle dessutom uppföras ett sammanlagt belopp av 6,600 kronor till avlöning åt extra ordinarie ämnes- och slöjdlärarynnor med de kontanta avlöningsbelopp och de naturaförmåner, som ovan angivits.

Avlönings-
och pensions-
villkor.

Vid bestämmande av *avlöningsvillkor* torde för hela den ordinarie personalen med undantag av det kvinnliga skrivbiträdet och förste vaktmästaren kunna tjäna till förebild de villkor, som i kungl. kungörelsen den 13 juni 1908 angående ny stat för blindinstitutet m. m. äro angivna. Vikariatsarvodena torde lämpligast utgå ur åttonde huvudtitelns förslagsanslag å 1,200 kronor till bidrag för avlöande i vissa fall av vikarier vid blindanstalterna å Tomtebodå och i Växjö.

För det kvinnliga skrivbiträdet torde böra föreskrivas, att vad som stadgats i kungl. kungörelsen den 10 juni 1912 angående allmänna villkor och bestämmelser att gälla för å vissa domstolars, ämbetsverks och myndigheters stater uppförda biträdesbefattningar skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

För förste vaktmästaren torde med vissa jämkningar — särskilt i fråga om tjänstgöringstiden — de allmänna avlöningsvillkoren för motsvarande befattningshavare vid statens ämbetsverk kunna tillämpas.

För de ordinarie tjänsteinnehavarna skulle i fråga om *pensionsrätt* lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension bliva gällande. Beträffande pensionsåldern för ämneslärarynnorna synes med fog den ändringen kunna ifrågasättas, att hel pensionsrätt inträder först vid 60 levnads- och 30 tjänstår, i stället för de vid övriga blindanstalter föreskrivna respektive 55 och 25 år. I fråga om föreståndarinnans pensionsrätt anser utredningen hel pension böra utgå vid 60 levnads- och 25 tjänstår. Beträffande husmodern torde ävenledes hel pension böra erhållas efter 25 tjänsteår och vid fyllda 60 levnadsår. För översköterskan synes däremot på grund av tjänstgöringens beskaffenhet pensionsåldern ej kunna sättas högre än till 55 levnads- och 25 tjänsteår.

Önskligt vore, att de tjänsteinnehavare, som kunna komma att övergå från Drottning Sofias stiftelse till den nya statsanstalten, finge i och för pension tillgodoräkna sig den tid, de haft fast anställning vid stiftelsen.

Vad slutligen medlemmarne av förra utredningen Husberg, Åstrand och Petrén å sidan 150 i betänkandet anförde angående vissa förmåner för den nuvarande föreståndarinnan vid Sofiastiftelsen, fru Anrep-Nordin, giver även undertecknad Rydén sin obetingade anslutning.

Jämföras kostnaderna för anstaltens årliga underhåll och drift enligt tidigare utredning och enligt den nu verkställda, erhålles följande resultat.

Föregående utredning kom till en årlig drifts- och underhållskostnad av 114,650 kronor. Nu föreslås, att dessa kostnader begränsas till dels å ordinarie stat en summa av 95,850 kronor, dels å extra stat 6,600 kronor eller tillsammans 102,450 kronor. Minskningen i de årliga kostnaderna uppgår sålunda till 12,200 kronor. Härvid är visserligen att märka, att, i den mån de på extra stat uppförda ämnes- och slöjdlärarynnorna överförs å ordinarie stat, de årliga kostnaderna stiga med ett belopp, som svarar emot de förhöjningar i lärarinnornas avlöningar, vilka i och med ordinarieblivandet inträda. Dessa förhöjningar komma att, då samtliga de extraordinarie lärarinnobefattningarna övergått till ordinarie, uppgå till sammanlagt 1,500 kronor. I varje fall återstår emellertid även efter organisationens fullständiga genomförande en minskning av 10,700 kronor årligen, vilka sålunda kunna inbesparas, därest anstalten erhåller den förläggning och anordning, som av utredningen här förordats.

Hvad slutligen angår den å s. 157 i förra betänkandet lämnade översikten rörande måttet av de uppoffringar, dem statsverket skulle ikläda sig genom att nu taga sig an de blinda med komplicerat lyte, har utredningen velat erinra dels därom, att värdet av Sofiastiftelsens tillgångar, dem statsverket skulle få på sig överlätna, numera, enligt här ovan meddelad uppgift, något ökats, dels att vad särskilt angår den årliga merkostnad, staten genom direkt omhändertagande av ifrågavarande blinda skulle få vidkännas, det av förra utredningen gjorda antagandet, att man snart kunde motse en förhöjning av det hittills utgående årsbidraget för sinnesslöa i arbetshem, nu synes stå inför sitt förverkligande att döma efter det förslag därutinnan, som varit till den nu upplösta riksdagen av Kungl. Maj:t förebådat.

Jämförelse
mellan det
företvarande
och det nya
förslaget å
årliga kost-
nader.

I de delar, som icke i det föregående särskilt berörts, har, såsom redan förut anmärkts, nuvarande utredningen icke funnit anledning till någon erinran mot förra betänkandets innehåll; och vågar utredningen här uttala den förhoppningen, att den behjärtansvärda fråga, som är å bane, nu måtte vinna sin lösning i enlighet med vad de gjorda förslagen innebära.

Med fullt instämmande i det önskemål, utredningen sålunda uttalat, får undertecknad Rydén för egen del särskilt anföra följande.

Inom utredningen har jag i det längsta företrätt den uppfattningen, att

förevarande anstaltsfråga om möjligt bort lösas på det sättet, att en av de nuvarande dövstumskolorna för ändamålet apterades. Huvudmotiven för denna ståndpunkt ha varit dels en önskan att kunna på ett för det allmänna billigast möjliga sätt tillgodose det trängande behovet av fullt tillfredsställande vård för de blinda med komplicerat lyte, dels ock en bestämd förvisning, att dövstumväsendets omorganisation efter mera rationella grunder kan och måste inom den allra närmaste tiden genomföras. Ehuru jag visst icke kan i allo instämma i de uttalanden, som utredningens majoritet gjort beträffande blindanstaltsfrågans anknytning till frågan om dövstumväsendets reformering, eller överhuvud taget kan dela majoritetens pessimistiska syn på möjligheten att få till stånd en snar lösning av sistnämnda fråga, vågar jag dock icke bestrida, att en sammankoppling av de båda spörsmålen *kan* innebära en bestämd risk för att blindfrågans ordnande kommer att bli undanskjutet på ett sätt, som skulle vara mycket olyckligt. Då nu en lösning av denna fråga bjuder sig på så väsentligt billigare villkor än i det tidigare förslaget, och då därtill utredningen påvisat en annan ändamålsenlig användning av den dövstumskola, som vid en blivande omorganisation eventuellt kan komma att bli ledig, har jag funnit mig böra biträda det i här föreliggande betänkande avgivna förslag. Jag vill emellertid begagna detta tillfälle att till Herr Statsrådets allvarliga behjärtande framställa det stora behov av dövstumväsendets reformering, som föreligger, och uttala min livliga förhoppning, att arbetet härför måtte så bedrivas, att en lösning även av denna fråga måtte bliva en *snar* verklighet.

Stockholm i april 1914.

K. S. Husberg.

Alfred Petré.

Värner Rydén.

Elisabeth Anrep-Nordin.
